

STICHTING SPORTFONDSEN PENSIOENFONDS

JAARVERSLAG 2016

1 INHOUD

1	INHOUD	2
2	KENGETALLEN EN KERNCIJFERS.....	3
2.1	MEERJARENOVERZICHT VAN KENGETALLEN EN KERNCIJFERS	3
2.2	TOELICHTING OP DOEL EN FUNCTIE MEERJARENOVERZICHT.....	5
3	VERSLAG VAN HET BESTUUR	6
3.1	PROFIEL.....	6
3.2	ORGANISATIE	10
3.3	VERSLAG VAN DE VISITATIECOMMISSIE.....	17
3.4	VERSLAG VAN HET VERANTWOORDINGSORGAAN.....	19
3.5	VERSLAG VAN HET BESTUUR	22
3.6	FINANCIËLE PARAGRAAF	29
3.7	BELEGGINGEN	34
3.8	PENSIOEN	45
3.9	ACTUARIAAT.....	49
3.10	RISICO	52
3.11	TOEKOMSTPARAGRAAF	55
4	JAARREKENING	59
4.1	BALANS PER 31 DECEMBER 2016 (NA BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN)	60
4.2	STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2016	62
4.3	BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN.....	63
4.4	KASSTROOMOVERZICHT OVER 2016	64
4.5	TOELICHTING BEHORENDE TOT DE JAARREKENING 2016	65
4.5.1	INLEIDING.....	65
4.5.2	OVEREENSTEMMINGSVERKLARING.....	65
4.5.3	TOELICHTINGEN.....	65
4.5.4	GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING EN RESULTAATBEPALING.....	66
4.5.5	TOELICHTING OP DE BALANS.....	72
4.5.6	RISICOBEBEER EN DERIVATEN	81
4.5.7	NIET IN BALANS OPGENOMEN VORDERINGEN EN VERPLICHTINGEN	88
4.5.8	VERBONDEN PARTIJEN	89
4.5.9	TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN.....	90
4.5.10	BELASTINGEN.....	96
4.5.11	STATUTAIRE REGELING OMTRENT DE BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN	96
4.5.12	VERWACHTE WIJZIGINGEN IN HET KOMEND JAAR	96
4.5.13	GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM	96
5	OVERIGE GEGEVENS	97
5.1	ACTUARIËLE VERKLARING	97
5.2	CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT.....	99

2 KENGETALLEN EN KERNCIJFERS

2.1 Meerjarenoverzicht van kengetallen en kerncijfers

	2016	2015	2014	2013	2012
Deelnemers					
Deelnemers	1.712	1.771	1.821	1.829	1.898
Arbeidsongeschikten	54	49	55	58	58
Gewezen deelnemers	3.749	3.657	3.274	3.108	2.912
Pensioengerechtigden	<u>1.069</u>	<u>1.021</u>	<u>957</u>	<u>886</u>	<u>819</u>
Totaal aantal deelnemers	6.584	6.498	6.107	5.881	5.687
Ouderdomspensioen	856	825	774	721	662
Nabestaanden- en wezenpensioen	<u>213</u>	<u>196</u>	<u>183</u>	<u>165</u>	<u>157</u>
Totaal pensioengerechtigden	1.069	1.021	957	886	819
<i>Bedragen in €*1.000</i>					
Pensioenuitvoering					
Feitelijke premie ¹	4.950	5.154	4.335	4.466	4.404
Kostendeekkende premie	7.401	7.669	3.963	4.525	4.469
Gedempte premie	4.931	5.116	-	-	-
Pensioenuitvoeringskosten ²	715	1.021	986	805	806
Uitvoeringskosten per deelnemer ³	252	359	348	325	325
Ouderdomspensioen	5.042	4.794	4.486	4.186	4.001
Wezenpensioen/afkopen	82	55	79	77	802
Nabestaandenpensioen	<u>847</u>	<u>816</u>	<u>662</u>	<u>591</u>	<u>571</u>
Totaal pensioenuitkeringen	5.971	5.665	5.227	4.854	5.374
Saldo overdracht van rechten	30	7	-49	-92	4
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Eigen vermogen	62.841	47.251	49.487	43.223	30.135
Technische voorzieningen	246.019	227.964	212.542	174.885	181.858
Minimaal vereist eigen vermogen ⁴	8.941	8.263	224	201	201
Vereist eigen vermogen ⁴	5.806	4.637	224	201	201
Beleidsdekkingsgraad (in %)	121,3	118,4	-	-	-
Pensioenfondsdekkingsgraad (in %)	-	-	104,4	105,9	98,5
Dekkingsgraad (in %)	125,5	120,7	123,3	124,7	116,6
Vereiste dekkingsgraad (in %) ⁴	102,4	102,0	-	-	-
Reële dekkingsgraad (in %)	98,3	96,5	-	-	-

¹ Zie voor een toelichting op de feitelijke, gedempte en kostendeekkende premie paragraaf 3.6.

² Vanaf verslagjaar 2016 zijn de kosten gerelateerd aan het vermogensbeheer afgesplitst.

³ Het aantal deelnemers is hierbij de som van de actieve en gepensioneerde deelnemers overeenkomstig de aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. Het bedrag is in euro's.

⁴ Volgens definitie nFTK.

	2016	2015	2014	2013	2012
Toeslagverlening					
Toeslag actieven/ao-ers (in %) ⁵	1,05	2,00	0,21	0,00	0,00
Toeslag pensioenger./slapers (in %) ⁵	0,26	2,00	0,16	0,00	0,00
Toeslag prépensioen (in %)	0,00	0,00	0,21	0,00	0,00
Beleggingsportefeuille					
<i>Totaal</i>					
Herverzekering techn. voorzieningen	228.105	216.214	210.189	174.885	181.858
Beleggingen voor risico fonds	<u>71.234</u>	<u>48.490</u>	<u>50.037</u>	<u>42.523</u>	<u>29.675</u>
Totaal beleggingen	299.339	264.704	260.226	217.408	211.533
<i>Verzekerd depot</i>					
Aandelen	51.232	51.443	61.108	61.872	55.193
Vastrentende waarde	115.269	118.567	138.503	114.864	114.797
Derivaten / vorderingen	<u>-417</u>	<u>-302</u>	<u>22.314</u>	<u>8.509</u>	<u>9.154</u>
Totaal beleggingen	166.084	169.708	221.925	185.245	179.144
<i>Eigen beheer</i>					
Aandelen	34.896	23.418	-	-	-
Vastrentende waarde	36.338	25.072	-	-	-
Derivaten / vorderingen	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
Totaal beleggingen	71.234	48.490	-	-	-
Beleggingsopbrengsten					
Overrentedeling verzekerd depot	7.580	2.154	9.356	12.411	2.956
Beleggingsopbrengsten eigen beheer	3.170	769	-	-	-
Beleggingsperformance					
Beleggingsrendement ⁶	5,56%	1,61%	21,37%	4,36%	14,06%
Beleggingsrendement afgelopen 5 jr. ⁷	9,4%	9,9%	11,7%	9,8%	8,3%
Kosten vermogensbeheer in % van gemiddeld belegd vermogen ⁸	0,43%	0,29%	0,26%	0,24%	0,23%
TV actieven als % van totale TV	33,9%	33,5%	34,8%	33,3%	34,7%

⁵ Per 1 januari 2015 zijn alle pensioenaanspraken en -rechten als voorschot op toekomstige toeslagen verhoogd met 2%. De toeslagen die hierna zijn toegekend, worden verrekend met dit voorschot voor zover het de opbouw tot en met 2014 betreft.

⁶ Met ingang van 2015 betreft dit het rendement van de beleggingen eigen beheer. Daarvoor betreft dit de beleggingen binnen het garantiecontract.

⁷ Meetkundig gemiddelde.

⁸ Vanaf verslagjaar 2016 is het deel van de uitvoeringskosten dat gerelateerd is aan het vermogensbeheer toegevoegd aan de kosten van het vermogensbeheer.

2.2 Toelichting op doel en functie meerjarenoverzicht

Het doel van het meerjarenoverzicht is inzicht te geven in de belangrijkste kengetallen en kerncijfers over de afgelopen vijf jaar.

De dekkingsgraad is het quotiënt van het pensioenvermogen en de voorziening pensioenverplichtingen.

De portefeuillerendementen zijn vóór aftrek management-, custodian en overige kosten.

3 VERSLAG VAN HET BESTUUR

3.1 Profiel

Stichting Sportfondsen Pensioenfonds, statutair gevestigd te Amsterdam, is opgericht in 1943. De laatste statutenwijziging was op 7 december 2016. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 810085975. Het fonds is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

De missie van het pensioenfonds is om binnen de grenzen van zijn middelen de bij de aangesloten ondernemingen werkzame deelnemers en gewezen deelnemers en hun nabestaanden, te beschermen tegen de financiële gevolgen van ouderdom en overlijden. Met een eigen ondernemingspensioenfonds zijn de invloed en betrokkenheid van werknemer en werkgever het grootst.

Het pensioenfonds streeft ernaar een duurzame en betrouwbare partner te zijn voor deelnemers en werkgever. Hiertoe voert het fonds een solide financieel beleid dat in overeenstemming is met wet- en regelgeving. Het vermogen wordt op een efficiënte en zo goedkoop mogelijke manier beheerd waarbij risico's goed worden gemanaged.

De pensioenregeling en de toeslagverlening zijn minstens gelijkwaardig aan de pensioenregeling en toeslagverlening van de Stichting Pensioenfonds Recreatie.

Deze missie heeft het bestuur vertaald naar de volgende visie:

Bij een duurzaam en betrouwbaar pensioenfonds hoort een solide (financieel) beleid. Belangrijke onderdelen van het beleid zijn het premie- en toeslagbeleid, de medezeggenschap van alle belanghebbenden, de code pensioenfondsen, het beleggingsbeleid en een gedegen risicomanagement- en communicatiebeleid. Het handhaven van een solide (financieel) beleid vergt veel van het bestuur. Zowel in tijd, kennis als kosten. Het voortbestaan van een eigen ondernemingspensioenfonds is dan ook niet vanzelfsprekend.

Het bestuur wil het geld van het pensioenfonds zo beheren, dat alle deelnemers nu en in de toekomst een goed pensioen krijgen. Het pensioenfonds wil de pensioenen indexeren om de koopkracht voor de deelnemers in stand te houden. De premie die door werkgever en werknemer wordt betaald is niet voldoende om de uiteindelijke pensioenen te kunnen financieren. Dit betekent dat het pensioenfonds dit behoud van koopkracht moet verdienen met beleggen. Het pensioenfonds neemt daarom weloverwogen beleggingsrisico's, omdat het van mening is dat het nemen van beleggingsrisico's, gemiddeld genomen, op de lange termijn beloond wordt met een positief rendement. Zo probeert het pensioenfonds een zo optimaal mogelijk resultaat voor haar deelnemers te realiseren. Het lopen van risico's betekent ook dat korting mogelijk is en dat koopkrachtbehoud niet vanzelfsprekend is. De hoogte van het uiteindelijke pensioen kan dus niet gegarandeerd worden.

en strategie:

Het fonds voorziet in het op lange termijn verstrekken van de pensioenen en streeft hierbij naar het waardevast houden van de opgebouwde pensioenen, de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenaanspraken.

Het fonds voert een kostenbewust beleid. Het bestuur toetst en evalueert de uitvoering van de pensioenregeling via een eigen ondernemingspensioenfonds periodiek.

De belangrijkste kenmerken van het beleid zijn:

- ✓ neem alleen risico's die je begrijpt en kunt beheersen;
- ✓ kies voor een uitvoering (administratie, vermogensbeheer en advies) die kostenefficiënt is;
- ✓ handel inzichtelijk, begrijpelijk, uitlegbaar en transparant.

Betrokkenheid van deelnemers is van groot belang voor het behoud van draagvlak en solidariteit. Duidelijke en transparante communicatie, ook over risico's, staan hoog in het vaandel. Het pensioenfonds wil de deelnemers een helder inzicht geven in hun pensioensituatie. Het bestuur draagt zorg voor voortdurende ontwikkeling van de eigen kennis en vaardigheden.

Beleid en verantwoording

Het fonds geeft uitvoering aan het pensioenreglement zoals overeengekomen in de met de aangesloten ondernemingen gesloten uitvoeringsovereenkomst(en). Deze uitvoering bestaat uit het beleggen van het beschikbare vermogen, het doen van uitkeringen en het informeren van belanghebbenden. Hiertoe wordt voor 61 aangesloten ondernemingen en 6.584 deelnemers, gewezen deelnemers/slapers en gepensioneerden einde 2016 EUR 300 miljoen vermogen belegd.

In de uitvoeringsovereenkomst zijn afspraken gemaakt over de beleidsruimte van het bestuur. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de uitvoering en houdt als "goed huisvader" de regie over de werkzaamheden van het fonds.

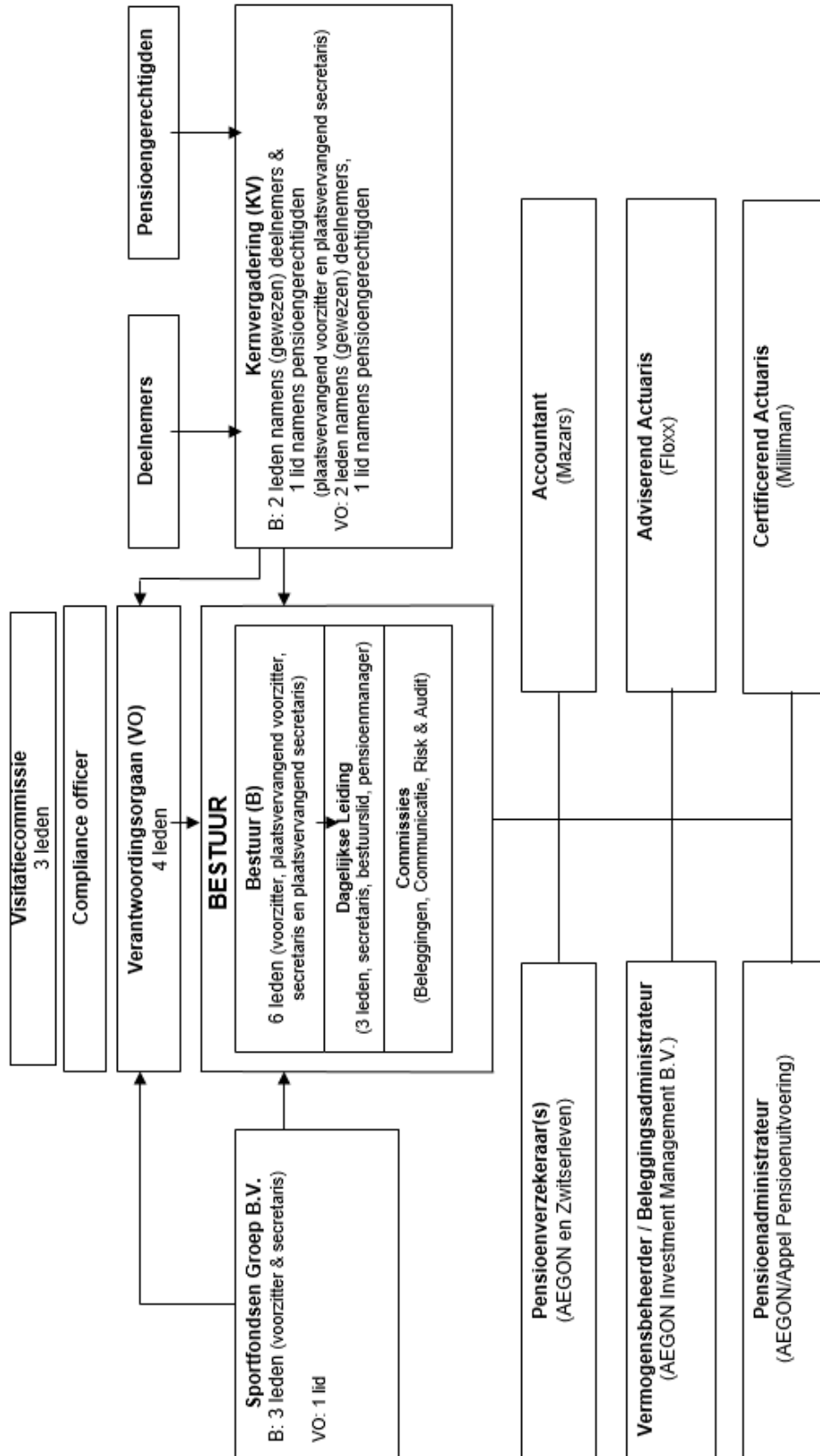
In de Actuariële en Beleidstechnische Nota (ABTN) zijn de opzet van het fonds, de risicoanalyse en wijze van uitvoering gedocumenteerd. Onderdeel van het beleid is een noodprocedure waarin is beschreven hoe het fonds omgaat met de besluitvorming in spoedeisende situaties. Deze noodprocedure is onderdeel van het crisisplan van het fonds dat als bijlage bij de ABTN is opgenomen.

De uitvoeringsovereenkomst(en), het (de) pensioenreglement(en) en de ABTN zijn beschikbaar op de website van het pensioenfonds: www.sportfondsenpensioenfonds.nl.

Uitgangspunt in het handelen van ieder individueel bestuurslid en het bestuur als geheel is dat hij/het handelt in het belang van alle belanghebbenden van het fonds, rekening houdend met de korte- en langetermijneffecten van maatregelen. De overwegingen van het bestuur worden in de notulen van de bestuursvergaderingen vastgelegd. In dit bestuursverslag worden de overwegingen bij belangrijke besluiten in 2016 rondom toeslagbeleid, benoemingen, keuze van dienstverleners en beleggingsbeleid toegelicht. Het bestuur

weegt in zijn besluitvorming de aanbevelingen van het toezichtorgaan mee en gaat een dialoog aan met het verantwoordingsorgaan bij het afleggen van verantwoording.

Organogram Stichting Sportfondsen Pensioenfonds

3.2 Organisatie

Bestuur

De samenstelling van het bestuur in 2016 is als volgt:

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Geb. jaar	Lid sinds	Einde zitting s-duur
Dhr. Drs. R.P. van Leeuwen	Voorzitter	Werkgevers	1959	2003	2017
Dhr. E.J. Tromp	Secretaris	Werkgevers	1969	2000	2017
Dhr. S.J. Boer MBA	Bestuurslid	Werkgevers	1964	2012	2017
Mw. E.T.M. Hermesen ¹	Bestuurslid	Werknemers	1954	2016	2019
Dhr. Prof. Dr. J.H.R. van de Poel ²	Plv. secr.	Pensioen-gerechtigden	1943	2016	2019
Dhr. J.C. van Egmond Msc ²	Plv. voorz.	Werknemers	1987	2016	2019

1. Mevrouw Hermesen is op 14 november 2014 door de kernvergadering voorgedragen en, na goedkeuring door DNB, in 2016 benoemd.
2. De heren Van de Poel en Van Egmond zijn op 18 september 2015 door de kernvergadering voorgedragen en, na goedkeuring door DNB, in 2016 benoemd.

In het verslagjaar hebben mevrouw Hermesen en de heren Van de Poel en Van Egmond de toetsingsprocedure bij De Nederlandsche Bank met goed gevolg doorlopen.

Het bestuur van het fonds heeft de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden uitbesteed aan een uitvoeringsorganisatie, te weten Appel Pensioenuitvoering B.V. Deze werkzaamheden betreffen de pensioenadministratie.

Het vermogensbeheer is ondergebracht bij Aegon Investment Management B.V., te Den Haag. Het fonds wordt hierbij geadviseerd door Drs. L.C.J.M. Luyten RBA van Mercer (Nederland) B.V. te Amstelveen.

Uitgangspunt is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk is en blijft voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken. Het bestuur heeft uitsluitend bevoegdheden conform de statuten en reglementen van het fonds, in overeenstemming met de vastlegging in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN).

Dagelijkse leiding

De dagelijkse leiding bestaat uit de secretaris, de heer Tromp, een bestuurslid, de heer Boer en de pensioenmanager, de heer Van Til.

Verantwoordingsorgaan (VO)

Het VO vertegenwoordigt alle belanghebbenden van het fonds. Uitgangspunt in het handelen van ieder individueel lid van het VO en het VO als geheel is dat hij/het handelt in het belang van alle belanghebbenden van het fonds, rekening houdend met de korte- en langetermijneffecten van maatregelen.

Het bestuur van het pensioenfonds legt verantwoording af aan het VO over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd.

Het VO heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Dit oordeel wordt, samen met de reactie van het bestuur daarop, bekend gemaakt en in het jaarverslag opgenomen. Bovendien heeft het VO een uitgebreid adviesrecht.

Het verantwoordingsorgaan is per 31 december 2016 als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Geb. jaar	Lid sinds	Einde zittingsduur
Dhr. Mr. A.W.A. Joosen	Voorzitter	Werkgevers	1941	2011	2017
Dhr. R.J. Stoop	Secretaris	Werknemers	1973	2011	2017
Dhr. L. van Diggelen RA	Lid	Pensioengerechtigden	1941	2011	2017
Mw. S. van Tintelen ¹	Lid	Werknemers	1992	2016	2019

1. Mevrouw Van Tintelen is per 25 november 2016 na voordracht door de kernvergadering benoemd.

Intern toezicht

Het interne toezicht wordt uitgevoerd door de visitatiecommissie. Dit intern toezichtorgaan heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Het orgaan onderhoudt een actieve dialoog met het bestuur. Het is belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Het toezichtorgaan rapporteert zijn bevindingen aan het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de werkgever. Het interne toezicht betreft in zijn toezicht de naleving door het fonds van de normen in de Code Pensioenfondsen.

Het orgaan doet verslag van zijn bevindingen in de Overige gegevens van het jaarverslag.

Deze visitatiecommissie bestaat uit drie onafhankelijke leden, te weten:

Naam	Functie	Geb. jaar	Lid sinds	Einde zittingsduur
Mw. N. Altenburg	Voorzitter	1952	2017	2018
Mw. H. de Lange	Lid	1969	2017	2018
Dhr. B. Kiffen	Lid	1949	2015	2018

Diversiteit bestuur en overige gremia

Het bestuur bestaat per 31 december 2016 uit vijf mannen en een vrouw en het verantwoordingsorgaan uit drie mannen en een vrouw. Het bestuur blijft ernaar streven om binnen de organen van het fonds een zo goed mogelijke afspiegeling van het deelnemersbestand te bewerkstelligen. Het bestuur zet zich in om in alle organen van het fonds zowel leden van onder als boven de leeftijd van 40 jaar te benoemen en ook minstens een vrouw. Ook van de visitatiecommissie wordt dit gevraagd. In 2016 is het gelukt een nieuw vrouwelijk lid van het verantwoordingsorgaan te benoemen. Ook in de visitatiecommissie zijn twee vrouwelijke leden benoemd. Zowel in het bestuur als in het verantwoordingsorgaan is een lid onder de leeftijd van 30 jaar. Alleen in de visitatiecommissie zijn alle leden boven de 40.

Uitvoering, uitbesteding en kosten

Het bestuur heeft tot en met 2014 de pensioenadministratie, de beleggingsadministratie en de belegging van het vermogen van het pensioenfonds uitbesteed aan Aegon Levensverzekering N.V. die tevens als verzekeraar optrad. De condities van de uitbesteding zijn vastgelegd in de met de verzekeraar gesloten verzekeringsovereenkomst met inbegrip van de bijbehorende Service Level Agreement.

Nadat het in de huidige economische omstandigheden niet mogelijk gebleken was om het garantiecontract met Aegon te verlengen of bij een andere verzekeraar een vergelijkbaar contract af te sluiten, heeft het bestuur van het pensioenfonds, na alle mogelijkheden overwogen te hebben, besloten om vanaf 1 januari 2015 over te gaan op eigen beheer. De tot en met 2014 opgebouwde aanspraken blijven achter in het garantiecontract van Aegon. Voor het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico is een stop-loss contract met Zwitserleven afgesloten.

De pensioenadministratie is nu ondergebracht bij Appel Pensioenuitvoering en het vermogensbeheerder bij Aegon Investment Management. De condities van deze uitbestedingen zijn vastgelegd in een overeenkomst met inbegrip van de bijbehorende Service Level Agreements.

Het bestuur houdt nauwgezet toezicht op de uitbestede werkzaamheden. In het verlengde hiervan is het bestuur verantwoordelijk voor het uitvoeren van controlemaatregelen gericht op de juiste en volledige registratie van de gegevens van het pensioenfonds.

De betreffende controlemaatregelen zijn gericht op de volgende controlegebieden:

- ✓ integriteit en deskundigheid van het bestuur;
- ✓ administratie;
- ✓ juistheid van de door de werkgevers aangeleverde gegevens;
- ✓ vermogensbeheer.

Interne beheersingsorganisatie

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitvoeren van controlemaatregelen gericht op het adequaat beheersen van alle voorkomende bedrijfsprocessen, met inbegrip van een juiste en volledige registratie en verslaglegging van de gegevens van het pensioenfonds. Als uitvloeisel van die verantwoordelijkheid wordt gestuurd op het zoveel mogelijk beperken van risico's die samenhangen met uitbestede processen.

Het bestuur vergadert in beginsel ten minste vier keer per jaar om alle voorkomende aangelegenheden te bespreken en om te bezien of de voortgang van de processen naar behoren verloopt.

Voor wat betreft de controle op integriteit heeft het pensioenfonds een gedragscode opgesteld. Aangaande de toetsing op de in het bestuur aanwezige deskundigheid, hanteert het bestuur een geschiktheidsplan. De gedragscode en het geschiktheidsplan worden ten minste één maal per jaar aan de orde gesteld bij een bestuursvergadering.

De pensioenadministratie, de beleggingsadministratie en het vermogensbeheer zijn volledig uitbesteed. Het secretariaat wordt gevoerd door de dagelijkse leiding. Het pensioenfonds heeft geen personeel in dienst, maar maakt voor wat betreft de te verrichten werkzaamheden gebruik van ingeleende krachten van Sportfondsen Nederland B.V. Voor alle uitbestedingen zijn contracten afgesloten.

In het verslagjaar is afscheid genomen van Mercer als actuariael adviseur en certificerend actuaris. Deze taken zijn overgenomen door respectievelijk Floxx Solutions and Valuations en Milliman.

Kernvergadering

Het fonds kent een kernvergadering. Deze vergadering komt in ieder geval eenmaal per jaar bijeen. De rechten en plichten, die zijn vastgelegd in de statuten, omvatten onder meer de benoeming van leden van het bestuur en het verantwoordingsorgaan, en het goedkeuren van wijzigingen in statuten en reglementen.

Beleggingscommissie

Het bestuur heeft in 2015 een beleggingscommissie benoemd die het bestuur adviseert ten aanzien van de beleggingen. De beleggingscommissie heeft onder meer tot taak het definiëren van de meest ideale beleggingsstructuur voor het fonds, de selectie van de vermogensbeheerder(s), de monitoring van het vermogensbeheer, alsmede de monitoring van de risico's die met de beleggingen samenhangen. De taken van de beleggingscommissie worden omschreven in de ABTN.

De commissie is per 31 december 2016 als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Geb. jaar	Lid sinds	Einde zittings-duur
Dhr. Prof. Dr. J.H.R. van de Poel	Voorzitter	1943	2015	2019
Dhr. E.J. Tromp	Lid	1969	2015	2017
Dhr. J.C. van Egmond Msc	Lid	1987	2015	2019
Mw. Drs. L.C.J.M. Luyten RBA	Externe deskundige	1966	2015	

Risk & Auditcommissie

Het bestuur heeft in 2015 een Risk & Auditcommissie ingesteld die zich met name bezighoudt met de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen met betrekking tot de niet-financiële risico's, het toezicht op de naleving van de relevante wet- en regelgeving en het toezicht op de werking van de integriteitscode.

De commissie is per 31 december 2016 als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Geb. jaar	Lid sinds	Einde zittings-duur
Dhr. E.J. Tromp	Voorzitter	1969	2015	2017
Dhr. S.J. Boer MBA	Lid	1964	2015	2017
Mw. E.T.M. Hermsen	Lid	1954	2015	2019

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie heeft als taak om het bestuur te adviseren over voorstellen voor de communicatie aan deelnemers. Dit betreft onder meer de 'vertaling' van het pensioenreglement in de pensioenleeswijzer, het voorlichtingsfilmpje, het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) en de website met pensioen 1-2-3.

De commissie is per 31 december 2016 als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Geb. jaar	Lid sinds	Einde zittings-duur
Dhr. S.J. Boer MBA	Voorzitter	1964	2012	2017
Mw. E.T.M. Hermsen	Lid	1954	2016	2019
Dhr. R.E.J. Visser	Adviseur	1975	2012	
Dhr. G. van der Schoor	Extern adviseur	1959	2015	

Compliance officer

De compliance officer van het fonds is de heer W.E.M. Reeuwijk AA/RB. De voornaamste taken van de compliance officer omvatten:

- ✓ onafhankelijk toezicht op de naleving van de gedragscode.
- ✓ onafhankelijk toezicht op de naleving van wettelijke regelingen.

De taken leiden onder meer tot het toetsen van de naleving van wet- en regelgeving met betrekking tot onder andere koersgevoelige informatie en privé-effectentransacties door het bestuur en de medewerkers van het pensioenfonds.

De compliance officer bewaakt dat het fonds voldoet aan de voor het fonds van toepassing zijnde actuele wet- en regelgeving op het gebied van compliance.

Door de compliance-officer is op 9 juni 2017 rapport uitgebracht over het boekjaar 2016.

Terugblik 2016

Het jaar 2016 stond in het teken van het invulling geven en het doen functioneren van de ingestelde commissies (beleggingscommissie, communicatiecommissie en de risk & auditcommissie) ter ondersteuning van het bestuur. Het instellen van deze commissies is een direct gevolg van het feit dat eind 2014 het garantiecontract met Aegon is beëindigd.

De commissies hebben beleidsplannen opgesteld die de basis vormen voor het handelen van de commissies.

In 2016 is intensief contact geweest met de nieuwe administrateur Appel Pensioenuitvoering B.V. over de overdracht van de rechten- en de financiële administratie vanuit Aegon en Sportfondsen Nederland. De overgangs- en implementatiefase zijn hiermee afgerond.

Wet- en regelgeving

In 2016 is Pensioen 1-2-3 ingevoerd naar aanleiding van de Wet Pensioencommunicatie. Zo heeft elke deelnemer en gewezen deelnemer tijdig een UPO (uniform pensioenoverzicht) ontvangen. Tevens is aan de deelnemers de website kenbaar gemaakt waar de nodige pensioeninformatie is samengebracht.

Compliance risico's

De in de rapportage geformuleerde compliance risico's zijn voor de compliance officer aanleiding geweest om een aantal aanbevelingen te doen. Overigens is niet gebleken dat er van risico's is gebleken die schadelijk dan wel financiële impact hebben gehad op de financiële huishouding van het pensioenfonds.

Aanbevelingen

Het bestuur bewust te maken van de rolverdeling en –vervulling van het verantwoordingsorgaan inzake als het consulteren over zaken en situaties die gevolgen hebben voor het pensioenfonds;

De pensioenmanager de mogelijkheden te geven om on-line mee te kijken in de administratie van de administrateur Appel;

Het bij voortduring monitoren van de identiteit van de deelnemers als het gaat om het verkrijgen van aanspraken dan wel pensioenuitkeringen van met name in het buitenland woonachtige personen.

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het verslag van de compliance officer en dankt de compliance officer voor zijn rapport.

Externe ondersteuning

Het fonds wordt bijgestaan door de volgende externe deskundigen:

Functie	Externe partij
Accountant	J.C. van Oldenbeek MSc RA van Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V. te Amsterdam
Administrateur	Appel Pensioenuitvoering B.V. te Almere
Adviserend actuaris	Drs. J. Hilbrands AAG van FLOXX Solutions and Valuations B.V te Amsterdam
Beleggingsdeskundige	Drs. L.C.J.M. Luyten RBA van Mercer (Nederland) B.V. te Amstelveen
Bestuursondersteuning	Sportfondsen Nederland B.V. te Amsterdam
Certificerend actuaris	Ir. P.M. Wouda AAG van Milliman Pensioenen v.o.f. te Amsterdam
Vermogensbeheerder	Aegon Investment Management B.V., te Den Haag
Custodian	Kas Bank N.V.

3.3 Verslag van de visitatiecommissie

Het Pensioenfondsen Sportfondsen heeft op een groot aantal terreinen voortgang geboekt in 2016. Het meest in het oog springend is het beleggingsbeleid en het vermogensbeheer. Het bestuur slaagde erin het, grotendeels nieuw op te bouwen, beleid vorm te geven. De beleggingscommissie, die beschikt over veel expertise, heeft zich hiervoor bijzonder ingespannen, en er in belangrijke mate voor gezorgd dat het beleid en de uitvoering ervan op orde is. Aandachtspunt is nu nog het financiële risicomanagement en het bewaken dat de uitbestede uitvoering voortdurend in lijn is met datgene wat het bestuur heeft geformuleerd aan beleid.

Het bestuur is in 2016 op volle sterkte gekomen en bestaat uit zes leden die ieder capabel mogen worden geacht. Het is een zeer divers samengesteld bestuur, dat goed samenwerkt. Dit alles ziet de visitatiecommissie als positief. De commissie wijst het bestuur erop dat er een onevenwichtigheid kan ontstaan in het bestuur, doordat niet iedereen een even zware taak en verantwoordelijkheid heeft. Daarnaast is het van belang dat de rollen en taken van de dagelijkse leiding, de voorzitter en de pensioenmanager regelmatig worden besproken en, waar gewenst, worden herzien.

Het besluitvormingsproces en het vastleggen ervan is aantoonbaar verbeterd het afgelopen jaar, maar de visitatiecommissie meent dat verbeteringen nog steeds mogelijk en noodzakelijk zijn. In het rapport staan op verschillende plaatsen aanbevelingen over dit onderwerp.

De visitatiecommissie heeft niet kunnen concluderen dat alle aanbevelingen van vorig jaar zijn opgevolgd of beargumenteerd zijn afgewezen. Dat is geen goede zaak. De visitatiecommissie over bepaalde beleidsterreinen geen oordeel of slechts een beperkt oordeel heeft kunnen geven. Dat is het geval bij het uitbestedingsbeleid en deels bij het IRM beleid. In beide gevallen adviseert de commissie het bestuur dwingend prioriteit te geven in 2017 aan het invullen van het beleid, en hiervoor tijd vrij te maken.

Een aantal aanbevelingen van vorig jaar is wel opgepakt door het bestuur, maar het opgestelde beleid kwam met vertraging tot stand en is in de ogen van de visitatiecommissie nog niet af. Het gaat bijvoorbeeld om het communicatiebeleid en het geschiktheidsbeleid. Bij beide moet nog een concretisering, waarvoor suggesties worden gedaan, plaatsvinden en moet de uitvoering beter beschreven en bewaakt worden.

In veel gevallen is besturen nooit af en moet er continu discussie en bijstelling van beleid plaatsvinden. Dat geldt ook voor dit fonds, in het bijzonder waar het gaat om de toekomststrategie, onderdelen van het premie- en indexatiebeleid, en de wijze waarop het V.O. en het bestuur effectief met elkaar kunnen omgaan. Ook daarvoor doet de visitatiecommissie suggesties.

De visitatiecommissie heeft veel verbeteringen gezien, maar ziet ook dat er nog het nodige moet gebeuren om goed in control te komen op alle onderdelen die voor goed bestuur van belang zijn. Dat zal ook de komende periode nog veel inspanning van het bestuur vragen. Die uitdaging zou het bestuur, gelet op de resultaten van nu, aan moeten kunnen.

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het verslag van de visitatiecommissie en dankt de leden van de commissie voor bovenstaand oordeel. Het bestuur neemt de aanbevelingen van de visitatiecommissie over en gaat voortvarend met de aanbevelingen aan de slag.

3.4 Verslag van het verantwoordingsorgaan

Organisatie Verantwoordingsorgaan (VO)

In de loop van 2016 is Els van der Velden afgetreden als vertegenwoordiger van de werknemers in het VO vanwege een wijziging van werkgever. Stephanie van Tintelen is door de kernvergadering van 25 november 2016 in de vacature benoemd. Hierdoor heeft het VO weer zijn voltallige bezetting van vier leden.

Hoofdtaken Verantwoordingsorgaan

Het VO heeft de bevoegdheid:

- een oordeel uit te spreken over het handelen van het bestuur ten aanzien van het gevoerde beleid en over de beleidskeuzes die zijn gemaakt over de toekomst. Het beleid van de Stichting Sportfondsen Pensioenfonds (SSP) is afhankelijk van de dispensatie die gegeven is door het bedrijfstakpensioenfonds, Stichting Pensioenfonds Recreatie.
- het bestuur gevraagd en ongevraagd te adviseren over onder meer wijzigingen van beloningsbeleid, vorm en inrichting van het Intern Toezicht (Visitatiecommissie), klachten- en geschillenprocedure, communicatie- en voorlichtingsbeleid, de samenstelling van de feitelijke premie en de uitvoeringsovereenkomst. Daarnaast heeft het VO een specifieke adviestaak ten aanzien van de continuering van het fonds.

Activiteiten Verantwoordingsorgaan

Het voltallige VO is in 2016 negenmaal bijeen geweest. Dit betrof de bijeenkomsten met de visitatiecommissie, tweemaal een gezamenlijke vergadering met het bestuur, de bespreking van de openstaande vacature voor een lid van het VO, de voorbespreking van het verslag en de jaarrekening 2015 alsmede de verantwoordingsvergadering met het Dagelijks Bestuur en de voorzitter Algemeen Bestuur en overleg met de communicatiecommissie over het communicatiebeleidsplan.

Maandelijks had de secretaris van het VO overleg met de pensioenmanager over de actuele stand van zaken van het fonds. De secretaris heeft daarvan schriftelijk verslag uitgebracht aan de overige leden van het VO.

Opleiding

Leden van het VO hebben in 2016 enkele bijeenkomsten bijgewoond van DNB en is de masterclass VO Oordeelsvorming gevolgd. Het nieuwe lid is begin 2017 de cursus begonnen met de introductiecursus Verantwoordingsorganen.

In het vernieuwde geschiktheidsplan heeft het bestuur opgenomen dat het VO als collectief moet voldoen aan geschiktheidsniveau A. Dat is het basisniveau dat DNB stelt aan bestuursleden van een pensioenfonds. Begin 2017 hebben drie VO-leden een kennistoets gemaakt die het niveau A op 13 aandachtsgebieden toetst.

Adviesaanvragen

In 2016 is het nieuwe communicatiebeleidsplan 2016-2019 door het bestuur opgesteld. Het plan sluit aan bij het communicatiebeleidsplan 2012 en is een beleidsstuk en een handleiding voor het bestuur. Het VO is om advies gevraagd. Vanwege het belang dat het

VO hecht de communicatie en het betreffende beleid heeft het VO diverse malen overlegd met de communicatiecommissie. Deze heeft het plan aangepast rekening houdend met het oordeel van het VO. Zo is het door het bestuur vastgesteld. Ons definitieve oordeel luidde positief omdat de doelstellingen van het plan overeenstemmen met de nieuwe wettelijke voorschriften.

Op 30 december 2016 heeft het bestuur het VO om advies gevraagd in verband met vertrek van enkele personen van het intern toezicht, de visitatiecommissie. Het VO heeft op 10 januari 2017 het bestuur geadviseerd door te gaan met de gecontracteerde dienstverlener met een nieuwe voorzitter van de commissie. Tevens heeft het bestuur een nieuw lid in de visitatiecommissie gekozen die ook het VO had geadviseerd. In de verantwoordingsvergadering van 9 juni 2017 is geconstateerd dat het VO wettelijk adviesrecht heeft over de in maart 2016 gewijzigde uitvoeringsovereenkomst. Nu dit bij vergissing niet is gebeurd, zal het bestuur alsnog aan het VO verzoeken advies daarover uit te brengen.

Beleidsgebieden

Het VO heeft het bestuur gevraagd aandacht te schenken aan het relatief kleine verschil in de feitelijke premie en de gedempte kostendekkende premie. Naar het zich nu laat aanzien, zal de pensioenleeftijd in 2018 verhoogd worden naar 68 jaar en zal de gedempte kostendekkende premie daardoor lager worden ten opzichte van de feitelijke premie.

De visitatiecommissie heeft in 2016 het bestuur aanbevolen de evenwichtige belangenafweging beter in beeld te brengen. Daarnaast is het bestuur geattendeerd op onderwerpen die voor verbetering vatbaar zijn: het risicomanagement, Code Pensioenfondsen en uitbestedingsbeleid. Het VO is van mening dat het bestuur in 2016 de opmerkingen van de visitatiecommissie in zijn beleid en de uitvoering ervan bevredigend ter harte heeft genomen.

Algemeen oordeel 2016

Het bestuur legt over het gevoerde beleid en de beleidskeuzes die het bestuur maakt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan beoordeelt:

- Het handelen van het bestuur in het verslagjaar;
- Het door het bestuur gevoerde beleid in het verslagjaar, en;
- De beleidskeuzes voor de toekomst.

Het bestuur heeft in de verantwoordingsvergadering op 9 juni 2017 verantwoording afgelegd aan het VO. In dit overleg heeft het bestuur op basis van schriftelijke vragen van het VO en de daaruit voortvloeiende discussie en toelichting duidelijk de evenwichtige belangenbehartiging kenbaar gemaakt bij de door het bestuur gemaakte beleidskeuzes.

In 2016 is de samenwerking met het bestuur goed verlopen. Er was sprake van een open dialoog. Het maandelijks overleg van de secretaris met de pensioenmanager is een afspiegeling van de onderwerpen die besproken zijn in de bestuursvergaderingen en van

het gevoerde beleid. Het VO heeft – al dan niet op verzoek – alle benodigde informatie ontvangen om zijn taak uit te kunnen voeren.

Het VO acht het op grond van de ter beschikking gestelde informatie en de nadere toelichting door het bestuur niet nodig gebruik te maken van zijn recht om te overleggen met de actuaris, de compliance officer en de accountant.

Wij spreken onze waardering uit voor het werk dat het bestuur in 2016 heeft verricht. Op grond van onze bevindingen geven wij een positief oordeel bij de jaarrekening over het boekjaar 2016 over het handelen van het bestuur van Stichting Sportfondsen Pensioenfonds, in het bijzonder ten aanzien van het gevoerde beleid en zijn beleidskeuzes voor de toekomst.

Toekomst

De toekomst van het fonds is afhankelijk van het blijvend ontvangen van dispensatie van het bedrijfstakpensioenfonds. Voor nieuwe ondernemingen van Sportfondsen dient dispensatie te worden ontvangen zodat het aantal actieve deelnemers aan het fonds niet terugloopt en de premie-inkomsten niet te laag worden. Het bestuur heeft eind 2014 besloten - toen duidelijk was dat een gegarandeerd pensioen via een herverzekeraar onbetaalbaar werd - in ieder geval tot en met 2019 het pensioen voor eigen risico te gaan beheren. Het bestuur heeft in de toekomstparagraaf van de jaarrekening beschreven welke opties het fonds heeft.

Naar aanleiding van de uitslag van de kennistoets zal het VO een opleidingsplan opstellen voor nadere educatie. Hierdoor beoogt het VO de kennis van zijn leden op het voor het uitvoeren van zijn taak gewenste niveau te houden.

De missie van het fonds is onder meer de nabestaanden van de deelnemers te beschermen tegen de financiële gevolgen van het overlijden van de deelnemers. In 2017 heeft het bedrijfstakpensioenfonds de pensioenregeling versoerd waarbij het nabestaandenpensioen is komen te vervallen. Tegen meerkosten is het individueel verzekeren van een aanvullende nabestaandenpensioen mogelijk. Het VO ondersteunt de gedachte van het bestuur van SSP dat het nabestaandenpensioen van grote waarde is.

Amsterdam, 15 juni 2017

Mr. A.W.A. Joosen
Voorzitter

R.J. Stoop AA
Secretaris

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het verslag van het verantwoordingsorgaan en dankt de leden van het orgaan voor bovenstaand positief oordeel.

3.5 Verslag van het bestuur

Bestuursmodel

In 2013 is de Wet versterking bestuur pensioenfondsen aangenomen door de wetgever. De wet is per 1 juli 2014 volledig in werking getreden. De wet biedt keuze uit een aantal bestuursmodellen. Deze modellen zijn erop gericht om de evenwichtige belangenafweging in de besturing van een pensioenfonds te versterken en de rolverdeling tussen de verschillende organen in de structuur van het pensioenfonds te optimaliseren.

Het bestuur van het fonds heeft de voor- en nadelen van de verschillende bestuursmodellen geëvalueerd. Dit heeft ertoe geleid dat het bestuur heeft besloten om met ingang van 2014 de besturing van het fonds in te richten op basis van het paritaire model. Dit houdt in dat het bestuur evenveel leden kent namens de werkgever als leden namens de werknemers en pensioengerechtigden.

Bij de keuze voor het paritaire model heeft het bestuur overwogen dat de organisatiestructuur eenvoudig en duidelijk moet blijven, kostenverhogingen niet wenselijk zijn en dat de stakeholders nauw betrokken moeten blijven bij het pensioenfonds.

De procedures rondom benoeming, ontslag en schorsing van bestuursleden of leden van het verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in de statuten en de reglementen van het betreffende orgaan.

In het boekjaar 2016 hebben geen wijzigingen plaatsgevonden in het bestuursmodel.

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen (hierna: de Code) heeft tot doel het functioneren van pensioenfondsen te verbeteren en inzichtelijker te maken. Hiertoe zijn door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid 83 normen voor 'goed pensioenfondsbestuur' geformuleerd. De Code is gebaseerd op het 'pas toe of leg uit'-beginsel. Bepalend voor de werking van de Code is hoe de pensioenfondsen met de intenties van de Code omgaan – niet de mate waarin ze die naar de letter naleven. Dat betekent dus dat er ruimte is om af te wijken van de normen, mits dit weloverwogen gebeurt.

Het bestuur van het fonds heeft in 2016 opnieuw de naleving van de normen van de Code geïnterpreteerd. Het pensioenfonds past de normen van de Code vrijwel volledig toe. Voor zover het pensioenfonds afwijkt van de normen van de Code wordt dit hierna per norm toegelicht.

Hieronder is per norm waaraan niet voldaan wordt een toelichting opgenomen:

Nr.	Beknopte omschrijving	Reden van niet-naleving
48	Kweekvijver	Op dit moment is een persoon bij de bestuursvergaderingen aanwezig als toehoorder. Het bestuur streeft ernaar om dit aantal te verhogen.
49	Individuele profielschets	Op dit moment beschikt het bestuur nog alleen over een algemene profielschets. In 2017 zullen individuele profielschetsen worden opgesteld.
60	De zittingsduur van een bestuurslid is maximaal vier jaar. Een bestuurslid kan maximaal twee keer worden herbenoemd.	De heren Van Leeuwen en Tromp zijn langer dan 12 jaar actief in een bestuursfunctie. In dit kader interpreteert het bestuur de code zodanig dat de zittingsduur van bestuursleden vanaf de invoering van de code in 2015 moet worden bepaald.

Deskundigheidsbevordering en bestuurlijke effectiviteit

Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Het bestuur toetst de geschiktheid van de bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap. Hiertoe is een algemene profielschets voor een bestuurder opgesteld. In 2017 worden individuele profielschetsen opgesteld. Het programma voor permanente educatie van bestuursleden waarborgt dat de geschiktheid van bestuursleden op peil blijft en waar nodig wordt verbreed of ontwikkeld.

In het afgelopen jaar is veel aandacht besteed aan het nieuwe geschiktheidsplan dat begin 2017 gefinaliseerd is.

De geschiktheid van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de pensioenmanager is getoetst via een on-line kennisreflector van Mens & Kennis. De uitkomsten hiervan zijn vastgelegd in het geschiktheidsplan. Op basis van deze uitkomsten wordt bepaald welke acties moeten worden ondernomen om de vereiste deskundigheid te halen respectievelijk te behouden. Het niveau van de toetsing ligt vast in de eindtermen. De deskundigheidseisen zijn ook van toepassing op de leden van het VO en het toezichtorgaan.

De uitvoering van het programma voor permanente educatie wordt gemonitord door de compliance officer.

Naleving wet- en regelgeving en communicatie met de toezichthouder

De gedragscode voor het fonds is in 2016 door alle bestuursleden en medebeleidsbepalers getekend. De gedragscode is beschikbaar via de website van het fonds.

De ontwikkelingen in wet- en regelgeving worden door het bestuur nauwgezet gevolgd. Voor het fonds relevante wijzigingen worden geanalyseerd en de opvolging wordt besproken in de bestuursvergaderingen. In het bestuursverslag in dit jaarverslag worden de belangrijkste ontwikkelingen toegelicht.

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving door het fonds.

Per 1 januari 2014 is voor pensioenfondsen in Nederland de Code Pensioenfondsen ('de Code') van kracht. Het pensioenfonds voldoet aan de vereisten uit de Code met uitzondering van de bovengenoemde bepalingen.

Aan het pensioenfonds zijn in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes opgelegd.

Het fonds heeft tijdig aan zijn verplichtingen tot informatieverstrekking aan DNB voldaan. Gedurende het jaar heeft het fonds van de toezichthouders enkele brieven van algemene aard ontvangen. Daarnaast is met DNB correspondentie gevoerd over de toetsing en benoeming van bestuurders.

Klachten, geschillen en onregelmatigheden

Klachten en geschillen kunnen door belanghebbenden worden gemeld via de pensioenmanager of de compliance officer. De klachten- en geschillenregeling is beschikbaar op de website van het fonds.

In 2016 heeft het fonds geen klachten ontvangen.

Onregelmatigheden die binnen het fonds, zijn organen of bij de partijen aan wie taken zijn uitbesteed worden gesignaleerd kunnen worden gerapporteerd bij de compliance officer op grond van de klokkenluidersregeling van het fonds. De klokkenluidersregeling is beschikbaar op de website van het fonds. Ook bij de uitvoerder en de vermogensbeheerder zijn klokkenluidersregelingen geïmplementeerd.

In 2016 zijn geen onregelmatigheden gerapporteerd.

Risicohouding

Inleiding

De risicohouding van het fonds is de mate waarin het pensioenfonds, na overleg met de sociale partners in de kernvergadering en na overleg met de organen van het fonds, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds.

Kwalitatieve beschrijving van de risicohouding

Het fonds voert op basis van de uitvoeringsovereenkomst de pensioenovereenkomst uit. In de pensioenovereenkomst wordt een koopkrachtambitie (loonindex voor actieven en prijsindex voor inactieven) nagestreefd tegen een acceptabel risico.

Hiervoor wordt door de werkgever een vastgestelde maximale premie betaald.

De verschuldigde premie dient kostendekkend te zijn. Bij de bepaling van de kostendekkende premie voor de pensioenopbouw wordt uitgegaan van een maximaal verwacht portefeuillerendement.

Het toeslagstreven van het pensioenfonds is voor het bestuur belangrijk. Het beleggingsbeleid (inclusief toeslagenbeleid) en premiebeleid is erop gericht om deze doelstelling te realiseren. Naar het oordeel van het bestuur rechtvaardigt het toeslagstreven juist een wat ruimere risicohouding. Het bestuur accepteert hierbij dat er een kans is dat de opgebouwde pensioenaanspraken en –rechten op enig moment gekort moeten worden.

Het beleid van het fonds is er, gegeven de huidige pensioenregeling en financieringsafspraken met de werkgever, primair op gericht om de pensioenen van alle deelnemers ten minste nominaal in stand te houden met daarnaast een duidelijk streven naar indexatie voor zowel actieven als inactieven. De zekerheidsnorm van het pensioenfonds is belangrijk, maar het toeslagstreven heeft evengoed een hoge prioriteit.

Kwantitatieve beschrijving van de korte termijn risicohouding

De risicohouding voor het eigen beheer depot is vertaald in een strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes. Ook voor de mate van renteafdekking is een strategisch beleid met bandbreedtes vastgesteld. Het korte termijn risico gemeten door middel van het Vereist Eigen Vermogen (VEV) bij de strategische beleggingsportefeuille van het eigen beheer depot, bedraagt 20,4% per 30 juni 2015. Dit percentage is voor het laatst vastgesteld in 2015.

Het VEV kan fluctueren door verschuivingen in de strategische mix binnen de bandbreedtes ten aanzien van de allocatie naar de verschillende beleggingscategorieën, de mate van afdekking van het renterisico en de keuze voor actief of passief vermogensbeheer. Na ampele overwegingen heeft het bestuur besloten een ondergrens van 116% te hanteren en een bovengrens van 128%. Het vereist eigen vermogen bedraagt per 31 december 2016 19,7% en valt daarmee binnen de bandbreedte.

Toekomstige wijzigingen van het VEV veroorzaakt door fluctuaties in de rentestand zijn toegestaan.

Het bestuur heeft beoordeeld dat deze bandbreedte acceptabel is uit hoofde van balansrisicomanagement. Ten minste eens per kwartaal zal het pensioenfonds bij DNB (via kwartaalrapportage) indienen hoe het VEV feitelijk is.

Kwantitatieve beschrijving van de lange termijn risicohouding

De risicohouding van het fonds komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets. Ondergrenzen worden vastgesteld ten aanzien van:

- ✓ het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat het pensioenfonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen;
- ✓ het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds;
- ✓ het pensioenresultaat dat kan worden bereikt vanuit de feitelijke dekkingsgraad in een slechtweerscenario.

Een fonds voert periodiek een haalbaarheidstoets uit die op basis van een stochastische analyse inzicht geeft in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. Er is een aanvangshaalbaarheidstoets en een jaarlijkse haalbaarheidstoets.

De aanvangshaalbaarheidstoets is in 2015 voor het eerst uitgevoerd en vastgesteld naar aanleiding van invoering van het nieuwe FTK per 1 januari 2015.

Voor de bepaling van de lange termijn risicohouding is de kwalitatieve risicohouding als uitgangspunt gehanteerd.

Om invulling te geven aan het bepaalde in artikel 22 van het Besluit Financieel Toetsingskader kiest het fonds de volgende grenzen in het kader van de uitvoering van de aanvangshaalbaarheidstoets:

- ✓ De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat het pensioenfonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen is gelijk aan 90%.
- ✓ De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds bij het van toepassing worden van het nieuwe financiële toetsingskader is gelijk aan 90%.
- ✓ Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets berekent het fonds vanuit de feitelijke dekkingsgraad zowel het verwachte pensioenresultaat als het pensioenresultaat in een slechtweerscenario. De maximale relatieve afwijking tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweer scenario die het fonds dan acceptabel vindt is 30%. Dit betekent dat het pensioenresultaat in slechts 5% van de scenario's meer dan 30% lager mag zijn dan het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad.

Het fonds is in 2016 geslaagd voor de jaarlijkse haalbaarheidstoets, hetgeen betekent dat het fonds binnen de hierboven gestelde grenzen blijft.

Uitbesteding

Het bestuur heeft diverse malen overleg gevoerd met de uitvoeringsorganisatie over de dienstverlening overeenkomstig de service level agreement. Daarnaast heeft het bestuur op grond van zijn analyse van de interne-beheersingsrapportages (ISAE 3000/3402) aanvullende vragen gesteld aan de uitvoeringsorganisatie over bepaalde aspecten van de kwaliteit van de beheersmaatregelen.

Periodiek heeft het bestuur overleg gevoerd met de vermogensbeheerder. In dit overleg is uitvoerig stilgestaan bij de resultaten van de vermogensbeheerder. Hierop komen wij later in dit verslag nog terug. Daarnaast heeft het bestuur kennisgenomen van interne beheersingsrapportages (ISAE 3000/3402) van de vermogensbeheerder en heeft het bestuur deze geanalyseerd.

De uit de analyse naar voren komende vragen en bevindingen zijn met de vermogensbeheerder besproken. Ook is stilgestaan bij de dienstverlening door de vermogensbeheerder aan de hand van de in de service level agreement gemaakte afspraken.

Communicatie

Communicatie met de deelnemers van het fonds vindt plaats via de kernvergadering, de jaarlijkse filmpjes, presentaties in de districtsvergaderingen en de website van het fonds. De verantwoording over het gevoerde beleid en de financiële uitkomsten vindt plaats in de jaarrekening.

Begin 2016 heeft het bestuur de effectiviteit van zijn communicatiemiddelen laten onderzoeken. Deelnemers gaven aan dat een voorkeur bestaat voor digitale informatie. Mede in het kader van Pensioen 1-2-3 zal het fonds daarom steeds meer overgaan tot digitale communicatie.

De persoonlijke pensioeninformatie van de belanghebbenden van het fonds is beschikbaar via het UPO en het Pensioenregister (www.mijnpensioenoverzicht.nl). In 2016 hebben alle actieve deelnemers een UPO ontvangen.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur van het fonds heeft het afgelopen jaar zeven maal vergaderd. Naast de reguliere beleidscyclus stonden de volgende belangrijke onderwerpen op de agenda:

- ✓ de financiële positie van het fonds, de dekkingsgraad en het toeslagenbesluit;
- ✓ de nieuwe actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN), de haalbaarheidstoets (HBT);
- ✓ de benoeming van nieuwe bestuursleden;
- ✓ de kennisreflector en het geschiktheidsplan;
- ✓ de keuze voor een nieuw actuariële adviseur, certificerend actuaaris en beleggingsadviseur;
- ✓ aanpassing van de statuten en het pensioenreglement;
- ✓ de vrijstelling van het bedrijfstakpensioenfonds Stichting Pensioenfonds Recreatie (SPR) en de toekomst van de Stichting Sportfondsen Pensioenfonds (SSP);
- ✓ het opstellen van een nieuw communicatieplan en de nieuwe missie, visie en strategie;

- ✓ het beleggingsplan, het afdekken van renterisico's en de beleggingsmix, alsmede maatschappelijk verantwoord beleggen;
- ✓ het identificeren en inschatten van de risico's van het fonds en het bepalen van adequate beheersmaatregelen;
- ✓ de evaluaties van de bestuurscommissies, de dagelijkse leiding en de externe dienstverleners.

In het kader van de reguliere beleidscyclus heeft het bestuur onder meer vergaderd over de jaarrekening, het afleggen van verantwoording aan het verantwoordingsorgaan, het toezicht door de visitatiecommissie, de jaarlijkse kernvergadering en de adviezen van de bestuurscommissies.

Beloningsbeleid

Het fonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Het fonds heeft daarbij een afweging gemaakt op basis van de (lange termijn) doelstellingen van het fonds, de passendheid in de onderneming, de verantwoordelijkheid en de aan de functies gestelde eisen en het tijdsbeslag.

Het beloningsbeleid is van toepassing op de bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan. Het beloningsbeleid is door het bestuur vastgesteld conform de richtlijnen van de SER. De door de werkgever benoemde bestuursleden ontvangen geen beloning, behalve de voorzitter waarvoor een aparte regeling is afgesproken.

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders. Alleen de bestuurders die werknemer zijn van één van de bij het fonds aangesloten ondernemingen, nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

3.6 Financiële paragraaf

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar:

(* € 1.000)	Pensioen- vermogen	Technische voorzieningen	Dekkings- graad
Stand per 1 januari 2016	275.215	227.964	120,7%
Beleggingsresultaten (eigen beheer)	3.170		
Premiebijdragen	4.990		
Uitkeringen	-5.971		
Waardeoverdrachten	30		
Pensioenuitvoeringskosten	-715		
Baten uit herverzekeringen	20.227		
Overige	11.914		
Stand per 31 december 2016	308.860	246.019	125,5%

De verandering in de dekkingsgraad is voornamelijk het gevolg van het resultaat op premie, rendement op beleggingen en renteverandering.

Het saldo van baten en lasten over de afgelopen jaren kan als volgt worden geanalyseerd:

(* € 1.000)	2016	2015	2014
Premieresultaat	-1.227	-1.132	-949
Interestresultaat	9.211	2.520	9.912
Toeslagen	-50	102	-2.353
Pensioenuitvoeringskosten	-138	-274	-802
Waardeoverdrachten	12	37	-49
Ontvangen overwaardering uit depot AEGON	6.643	-	-
Vorming kostenvoorziening	877	-3.522	-
Overig resultaat	261	34	505
	15.589	-2.235	6.264

Ultimo 2016 bedraagt de gemiddelde marktrente circa 1,3% (2015: 1,7%).

Uitvoeringskosten

(* € 1.000)	2016	2015
Administratieve uitvoeringskosten	715	1.021
In euro's per deelnemer	252	359
Vermogensbeheerkosten	1.020	655
In aantal basispunten over het gemiddeld belegd vermogen	43	29
Transactiekosten	92	160
In aantal basispunten over het gemiddeld belegd vermogen	4	7
Gemiddeld belegd vermogen	234.756	228.980

In de onderstaande paragrafen worden de kosten verder toegelicht.

Administratieve uitvoeringskosten

De administratieve uitvoeringskosten bestaan onder meer uit advieskosten, accountants- en actuariskosten, kosten voor de administratieve uitvoering, contributies en bankkosten. De totale uitvoeringskosten in 2016 bedragen EUR 715.000 (2015: EUR 1.021.000). Vanaf verslagjaar 2016 is een deel van de kosten van het vermogensbeheer, die in vorige jaren als pensioenuitvoeringskosten werden verantwoord, afgesplitst van de pensioenuitvoeringskosten en toegevoegd aan de kosten van het vermogensbeheer.

De vermogensbeheerkosten in % van het gemiddeld belegd vermogen:

Vermogensbeheerkosten (totaal beleggingen)	2016	% van het gemiddeld belegd vermogen	2015	% van het gemiddeld belegd vermogen
Herverzekerd depot	453	0,25%	454	0,24%
Eigen beheer depot				
- Directe kosten vermogensbeheer	185	0,33%	154	0,32%
- Indirecte kosten vermogensbeheer	<u>382</u>	<u>0,66%</u>	<u>47</u>	<u>0,10%</u>
- Subtotaal	567	0,99%	201	0,42%
Totaal (gemiddeld over beide depots)		0,43%		0,29%

De hogere vermogensbeheerkosten voor het eigen beheer depot ten opzichte van het herverzekerde depot zijn het gevolg van het kleinere depot, de hogere allocatie naar return beleggingscategorieën en de additionele kosten voor bijvoorbeeld accountant, adviseur, beleggingscommissie en extra rapportages.

De vermogensbeheerkosten van het totale pensioenfonds bedragen 0,43% in 2016. Dit percentage zal naar verwachting in de komende jaren stijgen. Dit hangt samen met de toename van het gewicht van het eigen beheer depot in het totale pensioenfondsvermogen

en de bovengenoemde toevoeging van kosten aan het vermogensbeheer die tot dan als pensioenuitvoeringskosten werden verantwoord.

Beleggingsstijl/beleggingsmix

In de volgende tabel worden de vermogensbeheerkosten per beleggingscategorie gespecificeerd:

Beleggingen totaal	Gemiddeld belegd vermogen	Beheer-kosten	Beheer-kosten in % vermogen	Resultaat-afhankelijke vergoeding	Totaal
Aandelen	58.423	243	0,42%	-	243
Vastrentende waarden	140.089	204	0,15%	-	204
Vastgoed	2.067	9	0,42%	-	9
Hedgefondsen	10.101	85	0,84%	-	85
Overige beleggingen	108	1	0,93%	-	1
Overlay beleggingen	23.968	177	0,74%	-	177
Overig	-	-	-	-	-
Totaal	234.756	719	0,31%	-	719

Beleggingen eigen beheer	Gemiddeld belegd vermogen	Beheer-kosten	Beheer-kosten in % vermogen	Resultaat-afhankelijke vergoeding	Totaal
Aandelen	21.157	82	0,39%	-	82
Vastrentende waarden	31.717	64	0,20%	-	64
Vastgoed	722	3	0,42%	-	3
Hedgefondsen	2.678	23	0,86%	-	23
Overige beleggingen	32	-	-	-	-
Overlay beleggingen	655	13	1,98%	-	13
Overig	-	-	-	-	-
Totaal	56.961	185	0,325%	-	185

De resultaatafhankelijke vergoedingen zijn vergoedingen die betaald zijn aan AEGON Investment Management B.V.

Transactiekosten

De geïdentificeerde transactiekosten bedragen EUR 92 (2015: EUR 160).

Transactiekosten	2016 euro	Basispunten van het belegd vermogen	2015 euro	Basispunten van het belegd vermogen
Herverzekerd depot	31	2	92	5
Eigen beheer depot	61	11	68	14
Totaal (gemiddeld over beide depots)	92	4	160	7

Aansluiting met jaarrekening

De toelichting op de vermogensbeheerkosten in het bestuursverslag wijkt op onderdelen af van de kosten zoals gepresenteerd in de jaarrekening. De toelichting in het bestuursverslag houdt rekening met de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. In de jaarrekening zijn de kosten verantwoord overeenkomstig de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

In de volgende tabel is de aansluiting tussen de vermogensbeheerkosten zoals gepresenteerd in het bestuursverslag en de kosten zoals opgenomen in de jaarrekening weergegeven:

	Vermogens- beheer kosten	Performance gerelateerde vergoedingen	Transactiekost en
	EUR	EUR	EUR
Beheervergoedingen	649	-	92
Overige kosten	371	-	-
Totale vermogensbeheerkosten en transactiekosten	1.020	-	92
Kosten opgenomen in de jaarrekening	379	-	-63
Kosten gesaldeerd met indirecte beleggingsopbrengsten	188	-	124
Kosten garantiecontract	453	-	31
Totale vermogensbeheerkosten en transactiekosten	1.020	-	92

De administratieve uitvoeringskosten zoals opgenomen in het bestuursverslag sluiten aan op de kosten in de jaarrekening.

Solvabiliteit

Ultimo 2016 bedraagt de dekkingsgraad 125,5% (2015: 120,7%) en de beleidsdekkingsgraad, het gemiddelde van de dekkingsgraden van de laatste 12 maanden, 121,3% (2015:118,4%).

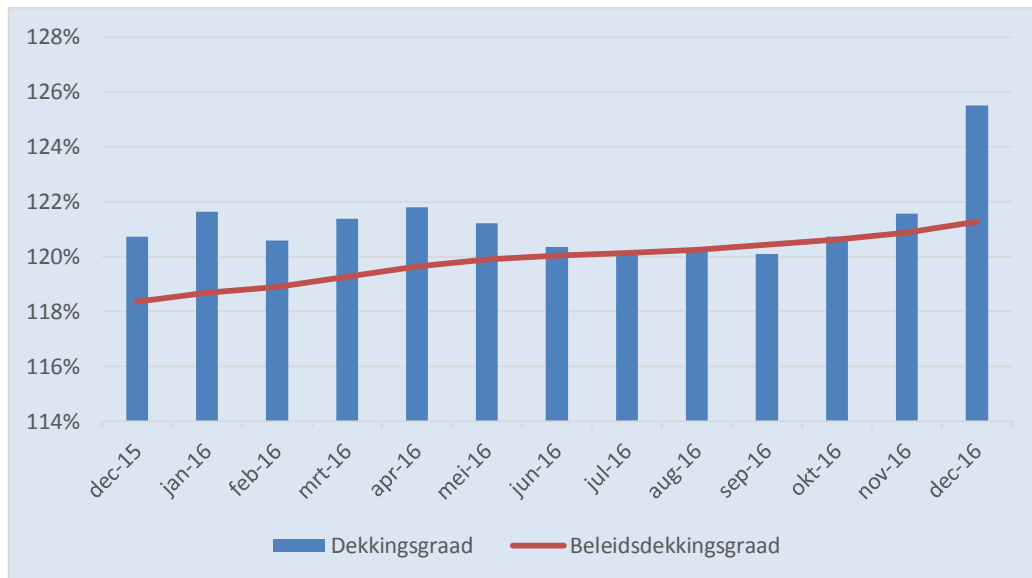
De minimaal vereiste dekkingsgraad per 31 december 2016 bedraagt 103,6% en de vereiste dekkingsgraad bedraagt 102,1%. Ultimo 2016 is de reële dekkingsgraad 98,3%.

Vanaf 1 januari 2015 is het zogenaamde nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK) van toepassing. Met de nieuwe regelgeving beoogt de wetgever het Nederlandse pensioenstelsel minder gevoelig voor dagkoersen, en daarmee stabiel te maken. De nieuwe financieringsregels hebben ingrijpende gevolgen voor alle pensioenfondsen, zo ook voor Stichting Sportfondsen Pensioenfonds. De belangrijkste gevolgen van het nFTK voor Stichting Sportfondsen Pensioenfonds worden hieronder nader toegelicht.

Beleidsdekkingsgraad

Onder het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen.

Onderstaande grafiek geeft de maand-op-maand-ontwikkeling aan van de dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad.

3.7 Beleggingen

Beleggingsbeleid

Het bestuur van het pensioenfonds is verantwoordelijk voor het strategische beleggingsbeleid. Hieronder wordt verstaan de vaststelling van het doel en de stijl van het beleggingsbeleid, de strategische allocatie en bandbreedtes en de benchmarks. Voor de herverzekerde portefeuille gebeurt dit in overleg met de verzekeraar.

De strategische allocatie is de verdeling van het vermogen over beleggingscategorieën waarbij op langere termijn optimalisatie van het rendement wordt verwacht. Randvoorwaarde is dat de pensioenverplichtingen nagekomen kunnen worden en het risico aanvaardbaar is.

Bij de vaststelling van het beleggingsbeleid en de concrete invulling van richtlijnen maakt het bestuur mede gebruik van een 'Asset Liability Management'-analyse (ALM-studie). Deze studie wordt eens per drie jaar uitgevoerd of zoveel eerder als het bestuur dit nodig acht.

Het bestuur heeft in 2015 een 'Asset Liability Management'-analyse (ALM-studie) laten uitvoeren. Dit als gevolg van de gewijzigde situatie van het pensioenfonds met ingang van 1 januari 2015 en het nieuwe Financiële Toetsingskader. De ALM-studie en de inputvariabelen die daarbij zijn gebruikt voldoen steeds aan de wettelijke eisen die gelden.

Herverzekerde portefeuille

De algemene doelstelling is een zo goed mogelijk rendement behalen binnen de randvoorwaarden van een aanvaardbaar risico binnen het raamwerk van het verzekerde contract met Aegon Levensverzekering N.V.

Er wordt namens Stichting Sportfondsen Pensioenfonds een 'actieve' beleggingsstijl gehanteerd. Dit wil zeggen dat zal worden getracht op basis van marktvisie een hoger rendement te behalen dan de gekozen benchmark. Dit alles binnen de randvoorwaarden van een aanvaardbaar risico.

Het vermogen wordt belegd in een mix met 29% in wereldwijde aandelen en 71% in vastrentende waarden. Het beleggingsproces is gericht op het toevoegen van waarde door middel van een actief beleid over en binnen de beleggingscategorieën. Ten aanzien van aandelen heeft het actieve beleid betrekking op landen, sectoren en individuele bedrijven. Bij obligaties leidt het beleid bovendien tot het innemen van looptijden, yieldcurve en landen posities.

Door te beleggen in het Strategic Liability Matching Fund (SLM) wordt de rentegevoeligheid van de vastrentende portefeuille meer in overeenstemming gebracht met de rentegevoeligheid van de verplichtingen. Het SLM-fonds bestaat uit rente swaps en een buffer die weer bestaat uit staatsobligaties. Door een deel van de strategische portefeuille in het SLM-fonds te beleggen wordt strategisch 64% van het renterisico van de verplichtingen afgedekt.

De samenstelling van de beleggingsportefeuille uit hoofde van het herverzekerde contract is ongewijzigd gebleven in 2016. De samenstelling van de beleggingsportefeuille per ultimo 2016 is weergegeven in onderstaande tabellen.

Beleggingscategorie	Minimum (%)	Strategisch (%)	Maximum (%)	Feitelijk (%)
Liquiditeiten	-5,0	0,0	5,0	-0,3
Vastrentende waarden	61,0	71,0	81,0	69,4
Aandelen / zakelijke waarden	24,0	29,0	34,0	30,9

Vastrentende waarden	Minimum (%)	Strategisch (%)	Maximum (%)	Feitelijk (%)
Aegon Core Eurozone Government Bond Index Fund / AeAM SLM Fund	46,0	68,0	89,9	64,1
Aegon European Credit Fund	10,0	15,0	20,0	17,6
Aegon Hypothekenfonds	10,0	15,0	20,0	16,3
Aegon TIRO Fund	0,0	2,0	3,0	2,0

Aandelen	Minimum (%)	Strategisch (%)	Maximum (%)	Feitelijk (%)
Aegon World Equity Fund (EUR)	100,0	100,0	100,0	100,0

Beleggingsfonds	Benchmark
Aegon Core Eurozone Government Bond Index Fund / AeAM SLM Fund	ML Core Eurozone Gov Bond Index cst
Aegon European Credit Fund	Barclays Euro-Aggregate Corporate Index
Aegon Hypothekenfonds	JP Morgan Gov. Bond Index Traded Neth.
Aegon TIRO Fund	Merril Lynch Europ. Union Gov. Bond
Aegon World Equity Fund (EUR)	MCSI ACWI (USD, GBP, JPY hedged to €) cst

Eigen beheer

In 2015 is een start gemaakt met een nieuwe beleggingsportefeuille waarin het vrije vermogen en de nieuwe premie belegd wordt. De vermogensbeheerder van deze beleggingen is Aegon Asset Management.

Het vermogen wordt belegd in een mix met 48% in wereldwijde aandelen en 52% in vastrentende waarden. Het beleggingsproces was gericht op het toevoegen van waarde door middel van een actief beleid over en binnen de beleggingscategorieën. Gedurende het verslagjaar is besloten om over te gaan naar een passief beleid. Bovendien is besloten om binnen de vastrentende waarden het aandeel van asset backed securities (ABS) te verhogen en om te beleggen in het Aegon hypotheken fonds ten koste van het aandeel staatsobligaties. Dit om tegen een gelijkblijvend risico het rendement te verhogen. Deze wijzigingen waren per 31 december 2016 nog niet volledig doorgevoerd.

De samenstelling van de beleggingsportefeuille per ultimo 2016 is weergegeven in onderstaande tabellen.

Beleggingscategorie	Minimum (%)	Strategisch (%)	Maximum (%)	Feitelijk (%)
Liquiditeiten	0,0	0,0	10,0	0,5
Vastrentende waarden	42,0	52,0	62,0	50,8
Aandelen / zakelijke waarden	38,0	48,0	58,0	48,8

Vastrentende waarden	Minimum (%)	Strategisch (%)	Maximum (%)	Feitelijk (%)
AEAM Core Eurozone Government Bond Index Fund / AEAM SLM Fund	35,0	45,0	55,0	41,2
AEAM European Bond Fund	5,0	10,0	15,0	10,0
AEAM European Credit Fund	10,0	20,0	30,0	22,9
AEAM ABS Fund	10,0	15,0	20,0	14,7
AEAM Global High Yield Fund (EUR)	2,5	5,0	7,5	5,4
AEAM Emerging Market Debt Fund (EUR)	2,5	5,0	7,5	5,8

Aandelen	Minimum (%)	Strategisch (%)	Maximum (%)	Feitelijk (%)
AEAM World Index Fund (EUR)	100,0	100,0	100,0	100,0

Beleggingsfonds	Benchmark
AEAM Core Eurozone Government Bond Index Fund / AeAM SLM Fund	ML Core Eurozone Gov Bond Index cst
AEAM European Bond Fund	Merril Lynch Europ. Union Gov. Bond
AEAM European Credit Fund	Barclays Euro-Aggregate Corporate Index
AEAM ABS Fund	BC € ABS FRN Comp+BC € ABS Fix Cpn Comp
AEAM Global High Yield Fund (EUR)	70% BC US HY (€ , cst) 30% BC HY Eur (cst)
AEAM Emerging Market Debt Fund (EUR)	JP Morgan EMBI GD (hedged)
Aegon World Equity Index Fund (EUR)	MCSI ACWI (USD, GBP, JPY hedged to €) cst

Het strategische renteafdeckingspercentage (op basis van marktwaarde van de verplichtingen) is in 2016 vastgelegd op 70% (met een bandbreedte van 10%-punten). Vanwege de nog beperkte verplichtingen die in het depot zijn opgenomen, zorgde de portefeuille vastrentende waarden voor een relatief hoge renteafdekking. In de loop van 2016 zijn participaties in het Strategic Liability Matching Fund (SLM) aangekocht en is een dynamisch renteafdeckingsbeleid ingevoerd, waarbij de renteafdekking daalt bij lagere

rentestanden. Ultimo 2016 was de renteafdekking 50%, op basis van de 30-jaars euro swaprente van 1,39%.

Beleggingsresultaten

Herverzekerde portefeuille

Het resultaat op de beleggingen in het herverzekerde contract was in 2016 9,85%. Door de gedaalde rente heeft de afdekking van het renterisico tot winst geleid. Exclusief de afdekking van het renterisico bedroeg het rendement 6,05% na aftrek van kosten.

Rendementen	Portefeuille (%)	Benchmark (%)	Toegevoegde waarde (%)
Vastrentende waarden	5,24	4,26	0,94
Aandelen	8,76	8,86	-0,10
Totaal excl. SLM	6,32	5,95	0,35
Totaal excl. SLM, na kosten	6,05	5,95	0,09
Strategic Liability Matching	33,23		
Totaal incl. SLM	10,18		
Totaal incl. SLM, na kosten	9,85		

De vastrentende waarden lieten een rendement zien van 5,24%. Alle categorieën hebben aan dit rendement bijgedragen. Met name hypotheeklen presteerden goed met een positief rendement van 8,97% en een toegevoegde waarde van de vermogensbeheerder van 4,45%. De vermogensbeheerder stelde teleur bij het Tactical Interest Rate Overlay Fund, waar een rendement van 0,44% werd behaald en een toegevoegde waarde van -3,97%. Over het totaal van de vastrentende waarden wist de vermogensbeheerder een toegevoegde waarde van 0,94% te behalen.

De aandelen rendeerden in absolute zin goed (8,76%), maar het actieve beheer van de vermogensbeheerder leidde niet tot toegevoegde waarde.

Eigen beheer

Rendementen	Portefeuille (%)	Benchmark (%)	Toegevoegde waarde (%)
Vastrentende waarden	5,46	5,17	0,28
Aandelen	8,58	8,86	-0,26
Totaal	6,99	7,11	-0,11
Totaal na kosten	6,63	7,11	-0,45
Strategic Liability Matching	-3,19		
Totaal incl. SLM	7,54		
Totaal incl. SLM, na kosten	7,18		

Het beleid voor de beleggingen in eigen beheer van het fonds is offensiever dan dat van de herverzekerde portefeuille. Deze beleggingen laten in 2016 een positief rendement van 7,18% zien. Het dynamische rentebeleid heeft 0,55% waarde toegevoegd. Exclusief rentehedge bedroeg het rendement 6,63%.

Het rendement op vastrentende waarden van 5,46% is mede het gevolg van de goede resultaten van het High Yield Fund (11,94%) en het Emerging Market Debt Fund (8,31%). De aandelen in eigen beheer lieten ook een goed rendement zien van 8,58%.

Ondanks de resultaten op de vastrentende waarden portefeuille, wist de vermogensbeheerder op het totaal van de portefeuille geen toegevoegde waarde te realiseren.

Financiële markten

Centrale bankenbeleid geeft stokje over aan fiscaal stimuleringsbeleid

Het jaar 2016 begon met zorgen over een harde landing van de Chinese economie, waardoor het land te maken kreeg met sterke kapitaalsuitvoer en sterke dalingen op de aandelenbeurzen. De vrees voor het deflatoire effect van een zwakke Chinese munt en inzakkende vraag heeft er mede toe geleid dat de grote centrale banken in de wereld hun monetaire beleid ruim hielden dan wel verder versoepelden. De Japanse centrale bank verlaagde haar beleidsrente onder de nul en de ECB volgde met een renteverlaging en een verdere verruiming van het maandelijkse bedrag aan aankopen van obligaties. Ook de Amerikaanse centrale bank, die het aantal renteverhogingen voor het jaar schatte op vier, zag af van renteverhogingen en benadrukte de noodzaak voor een afwachtende houding.

De negatieve effecten van het centrale bankenbeleid zoals de storende werking van het opkoopprogramma op de liquiditeit, prijsvorming en beschikbaarheid van staatsobligaties, covered bonds en ABS papier bemoeilijkten de uitvoer van het beoogde beleid. Met het uitblijven van de gewenste inflatieverwachtingen zag de ECB zich genooddaakt om in de loop van het jaar het programma uit te breiden qua samenstelling om het realiseerbaar te houden. De centrale bank gaf meerdere malen aan dat het monetaire beleid op zichzelf niet voldoende is om de economie en inflatie aan te zwengelen, maar dat de politieke bijdrage in de vorm van hervormingen en stimulering noodzakelijk is. Ook in Japan blijken de effecten van het opkoopprogramma zoals de sterk vervlakte rentecurve sterke weerstand op te roepen vanuit onder andere de financiële sector. De houdbaarheid van de pensioenen kwam hiermee in gevaar en ook de winsten van de banken werden door de krimpende rentemarges onder druk gezet. Als reactie hierop besloot de Japanse centrale bank over te gaan tot een flexibelere uitvoering van het monetaire beleid door te mikken op een vaste 10-jaars staatsobligatierente in plaats van het mikken op een gemiddelde looptijd van de aankopen. De grenzen van het monetaire beleid van de grote centrale banken werden gedurende het jaar steeds meer zichtbaar.

De onverwachte winnaar van de Amerikaanse verkiezingen pleitte tijdens zijn campagne voor extra investeringen, belastingverlagingen en een meer nationalistische agenda. Ook in Europa werd de weerstand tegen fiscale stimulering afgezwakt. De meer nationalistische focus van de VS betekent mogelijk dat de EU haar defensiebudgetten zal moeten opvoeren. Vooralsnog lijkt Trump zich aan zijn woord te houden en zich meer dan gebruikelijk te bemoeien in de bedrijfsvoering van bedrijven, waarbij bedrijven die banen voor Amerikanen opleveren beloond worden en bedrijven die productie in het buitenland uitvoeren worden bestraft middels heffingen. De maatregelen die Trump straks daadwerkelijk zal kunnen doorvoeren en het netto effect daarvan blijven uiterst onzeker. Voor de korte tot middellange termijn lijken de markten vertrouwen te hebben in zijn “reflation” beleid van lagere belastingen en hogere investeringen gefinancierd met geldleningen op de kapitaalmarkten met als gevolg hogere economische groei, rente- en inflatieverwachtingen. Duidelijk is dat de schuldenposities wereldwijd verder zullen oplopen, wat de risico's voor de langere termijn op een recessie doen toenemen. Zo is het risico op het klappen van de Chinese

economie, waarover de markten zich aan het begin van het jaar zorgen maakten, opgevangen door fiscaal stimulerend beleid en een verhoogde schuld.

De opkomst van het populisme

De aanhoudende oorlog in het Midden Oosten met als gevolg een sterke instroom van vluchtelingen naar het Europese continent zorgden voor onenigheid over hoe deze instroom enerzijds op te vangen en te verdelen onder de lidstaten en anderzijds een halt toe te roepen. De reeks aan terroristische aanslagen door IS sympathisanten in Europa leidde tot een groeiende weerstand tegen het welkomstbeleid van kanselier Merkel en voedde de toenemende nationalistische gevoelens onder de bevolking. Deze trend zette zich al in na de economische crisis toen de banken gered werden met geld van de belastingbetaler en de beurzen sterk stegen na stimulerend centrale bankenbeleid, terwijl de reële economie en daarmee de gemiddelde man/vrouw van de straat daar in veel mindere mate van profiteerde. De kloof tussen arm en rijk is daardoor sterk toegenomen.

Het eerste bewijs van de opmars van het nationalistisch populistische fenomeen werd geleverd door de Britten die tegen de verwachtingen in stemden voor een vertrek van het VK uit de Europese Unie. De polls zaten er vrijwel allemaal naast en onderschatten het anti-establishment gevoel dat leefde onder een groot deel van de bevolking. Vervolgens bleek ook in de VS met de winst van de populistische Donald Trump, dat het anti-establishment gevoel sterker was dan de algemene verwachting. Tenslotte verloor de Italiaanse premier Renzi aan het eind van het jaar een referendum over de hervorming van het Italiaanse politieke stelsel, waarna hij zijn aftreden aankondigde. Het jaar 2017 belooft spannend te worden voor de eurozone, aangezien er verkiezingen zullen plaatsvinden in Duitsland, Frankrijk en Nederland. De meer gematigde politieke partijen lijken zich in elk geval meer bewust van het groeiende populisme, maar het blijft de vraag hoezeer zij daar nu op in kunnen spelen om de verkiezingen naar zich toe te trekken. Het vooralsnog uitblijven van het voorspelde doemscenario voor de Britse economie in het geval van een Brexit komt de populisten goed uit. Echter blijft het afwachten totdat de daadwerkelijke resultaten van de onderhandelingen hieromtrent duidelijk worden. Het gevolg lijkt hoe dan ook te zijn dat de integratie van de Europese Unie een pas op de plaats zal moeten maken en wereldwijd handelsrelaties heroverwogen zullen worden waarbij de nationale belangen voorop gesteld zullen worden.

Bankenproblemen nog niet opgelost

In de Eurozone zijn de problemen in de nasleep van de financiële en eurocrisis nog niet opgelost. Onderhandelingen tussen de Griekse overheid en EC, IMF en ECB bleven gedurende het jaar moeilijk, maar behaalden nauwelijks het voorpagina nieuws. Een schuldverlichting lijkt iets meer in zicht maar daar werd vooralsnog geen akkoord over bereikt. Veel nijpender is de situatie in Europees bankenland, waar vele banken nog een zeer hoog percentage aan slechte leningen op de balans hebben staan. Dit geldt vooral voor de Italiaanse banken waar het probleem al jaren werd genegeerd. De ondergekapitaliseerde banken hebben dan ook een beroep gedaan op de Italiaanse overheid om in te springen mochten zij de tekorten niet zelfstandig kunnen aanvullen. Dit is weer in strijd met de EU bail-in regels, waarbij aandeelhouders en obligatiehouders moeten bloeden voordat staatsteun mogelijk is. In Italië is een groot percentage van de

uitstaande bank aandelen en obligaties in handen van de Italiaanse burgers, wat een bail-in politiek zeer moeilijk te verkopen maakt. Met het aftreden van premier Renzi is de onzekerheid rondom dit probleem nog verder toegenomen.

De problemen met de banken beperkten zich niet alleen tot de Italiaanse banken. Ook in Portugal staan de banken er niet goed voor en werd er gezocht naar herkapitalisatie mogelijkheden voor de noodlijdende banken. Dat ook de twee grootste Duitse banken Deutsche Bank en Commerzbank met hun zwakke balans in de problemen kwamen door de vele schandalen waar ze voor moet betalen, toont aan dat het probleem zich niet beperkt tot de periferielanden. Bank en hebben daarnaast ook nog te maken met verzwaarde kapitaaleisen, de opkomst van fintech en de lage rente omgeving die hun winstgevendheid bedreigen.

Geopolitiek dominant thema

De oorlogssituatie in het Midden Oosten woedt voort en de bemoeienis van grote wereldmachten als de VS en Rusland die lijnrecht tegenover elkaar staan maakte het vinden van een oplossing uiterst complex. Het aantal spelers en de verschillende belangen van de spelers in het conflict maken het een haast onmogelijke taak om tot een consensus te komen qua aanpak. De ene partij wil dat de huidige Syrische president Assad aftreedt, anderen hebben de terroristische IS beweging als hoofddoel, terwijl weer anderen zich zorgen maken over een vorming van een soevereine staat door de Koerdische bevolking. De EU sloot gedurende het jaar een deal met Turkije over het opvangen van teruggestuurde vluchtelingen in ruil voor verdere toenadering tot de EU en financiële compensatie. Hoewel de deal vooralsnog stand heeft gehouden, werd al gauw duidelijk dat hij op losse schroeven staat. Een mislukte coup poging in de tweede helft van het jaar in Turkije heeft ertoe geleid dat president Erdogan een ware zuiveringsactie is gestart tegen zijn tegenstanders in alle lagen van de samenleving. Dit bemoeilijkt de toenadering tot de EU en Turkije heeft dan ook meerdere malen gedreigd de deal te laten klappen. Daarnaast is ook de relatie tussen Turkije en de VS bekoeld, nadat de Amerikanen weigerden de in de VS in ballingschap verblijvende geestelijke leider Gülen uit te leveren aan Turkije. Gülen wordt door Erdogan ervan beschuldigd achter de mislukte coup te zitten. Ondanks enkele incidenten tussen Rusland en Turkije en hun tegenstrijdige standpunten rondom het Syrische regime van Assad, hebben zij in de tweede helft van het jaar juist toenadering tot elkaar gezocht.

Donald Trump heeft eveneens aangegeven dat hij de banden tussen de VS en Rusland wil versterken. Dit betekent dat de VS zich minder zal bemoeien in de defensie van de Europese landen, die zelf meer zullen moeten investeren in defensie. Dit is weer voordelig voor de Russen die hun invloedssfeer verder kunnen uitbreiden met een verminderde bemoeienis vanuit supermacht de VS. Een andere factor van belang in deze is dat de stijgende olieprijs aan het eind van het jaar, na een akkoord om de productie te beperken onder de olieproducerende landen, een bodem heeft gelegd onder de verzwakkende Russische economie die zich uit het dal lijkt te trekken. Elders heeft president Trump echter geen vrienden gemaakt door uit te halen naar landen als China en Mexico. Het conflict tussen de VS en de Chinezen in de Zuid-Chinese zee zou kunnen escaleren onder de nieuwe president.

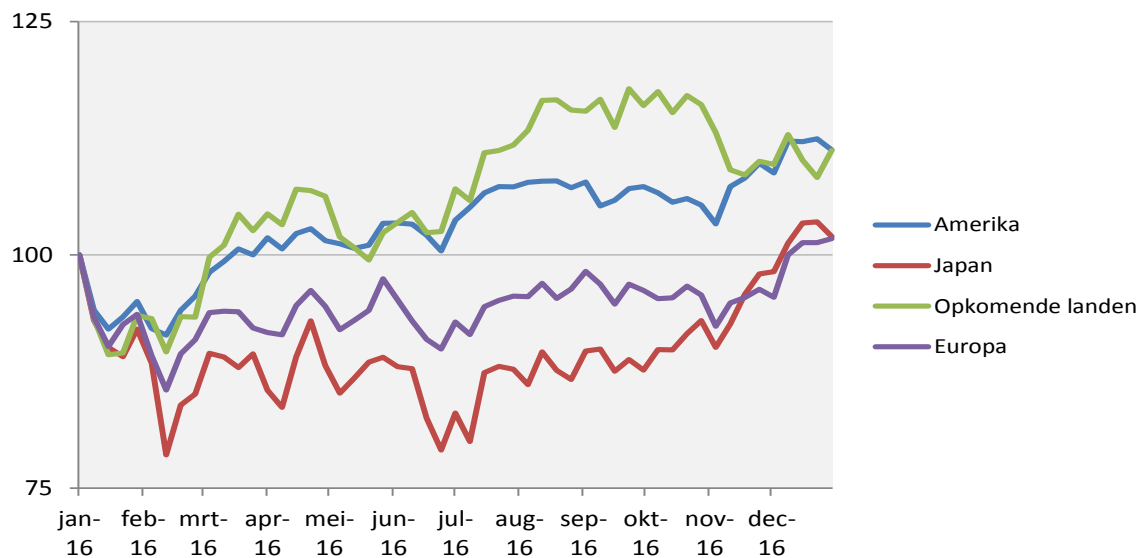
ONTWIKKELINGEN FINANCIËLE MARKTEN

Aandelen

Nadat de aandelenmarkten daalden in het eerste kwartaal vanwege de vrees van een “harde landing” van de Chinese economie, lieten de aandelenmarkten in alle regio's een stijging zien, totdat deze een halt werd toegeroepen na de schokkende uitslag van het brexitreferendum. Pas na de overwinning van Donald Trump in het vierde kwartaal laten de aandelenmarkten uit de VS, Europa en Japan een sterke stijging zien als gevolg van het aangekondigde reflationele beleid met belastingverlagingen, meer investeringen en nationalistische politiek. Een sterke economische groei en inflatie betekenen ook hogere rentes, waardoor beleggers de draai maakten van obligaties naar aandelen. De opkomende landen wisten hier niet van te profiteren, omdat zij veel schulden in dollars hebben uitstaan en een hogere groei en inflatie tot een verkrapping van het Amerikaanse monetaire beleid zal leiden en dat heeft weer als gevolg een sterkere dollar. Kortom duurder financiering van de schulden. Ook is een meer nationalistisch beleid waarbij banen vanuit de opkomende landen terug kunnen vloeien naar de ontwikkelde landen niet gunstig voor deze landen.

Aandelenmarkten

jan 2016 - dec 2016

De getoonde indices zijn achtereenvolgens:

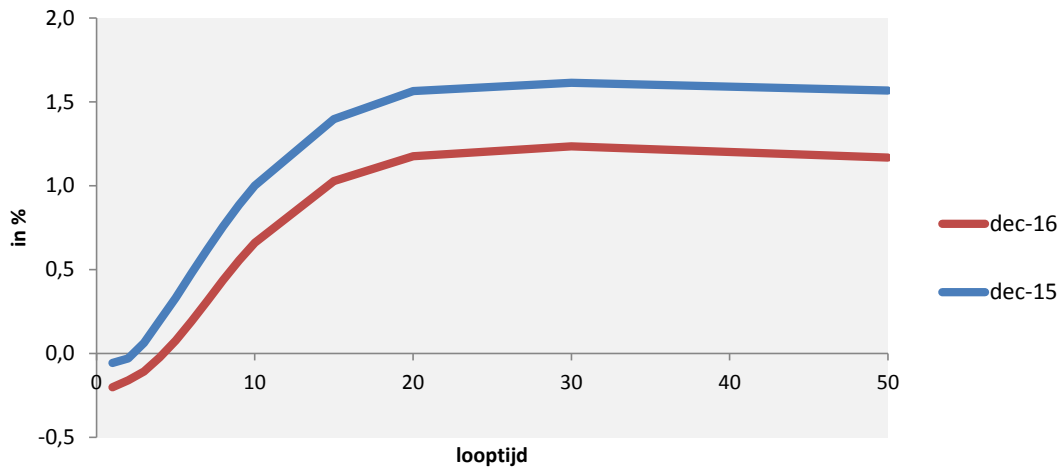
- Amerika: S&P 500 Net Total Return Index
- Japan: Nikkei Net Total Return Index
- Opkomende landen: MSCI Emerging Net Total Return Index (USD)
- Europa: Stoxx 600 Net Total Return

Rente- & Inflatieswapmarkten

De swaprentecurve is sterk gedaald ten opzichte van vorig jaar, als gevolg van het uitgebreide monetaire beleid van de ECB.

Swaprentecurve

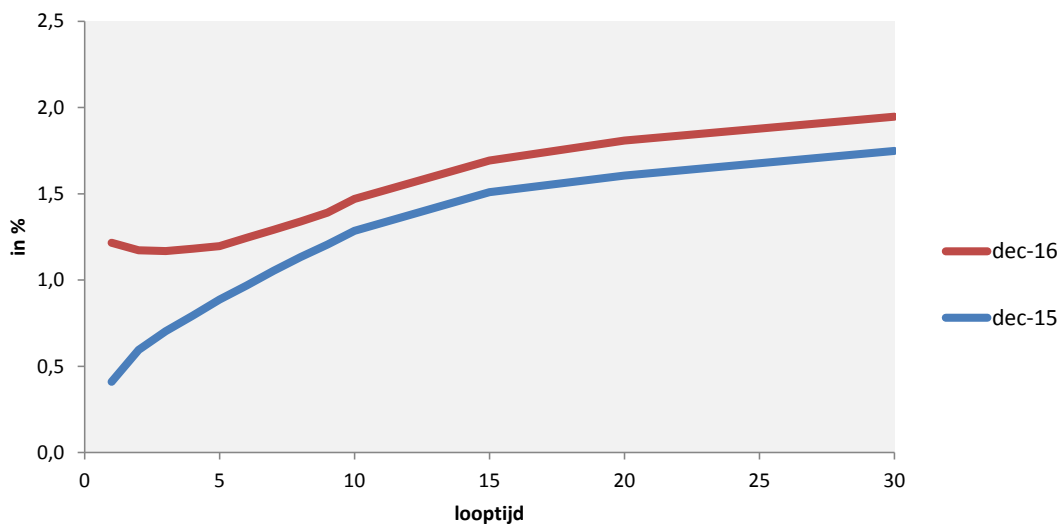
dec 2015 - dec 2016

De Europese inflatieswapcurve is ten opzichte van het vorige jaar gestegen over de gehele curve, wegens het optimisme over het reflationele beleid van Donald Trump en de gestegen olieprijsen.

Inflatie rentecurve

dec 2015 - dec 2016

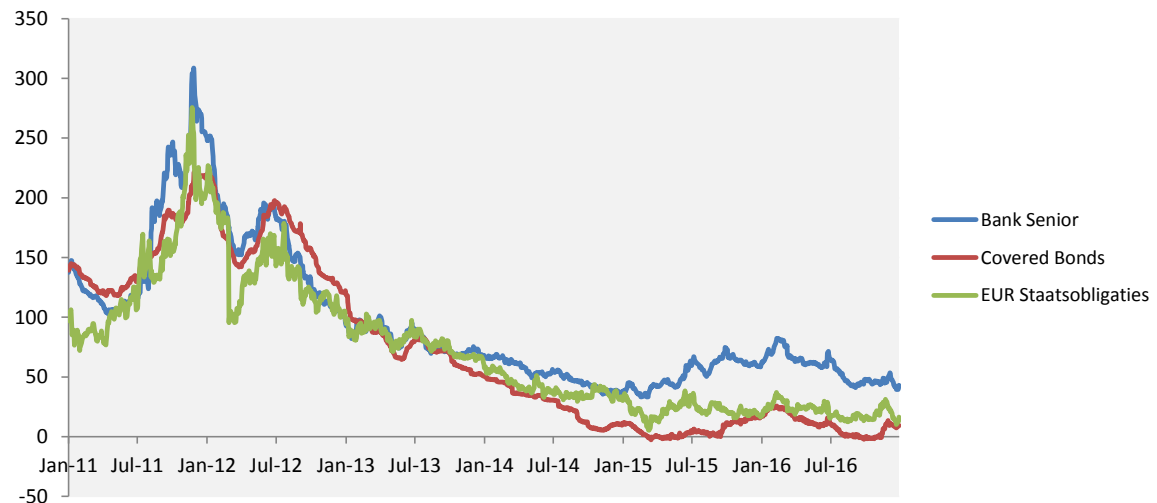
De reële renteniveaus over vrijwel de gehele curve zijn negatief.

Europese obligatiemarkten

De risicospreads van zowel senior als covered bonds lieten medio 2016 een stijging zien, in verband met de problemen met slechte leningen en schandalen bij de Europese banken. Een uitbreiding van het opkoopprogramma zorgde voor een daling van de obligatiespreads.

Risicospreads obligaties

jan 2011 - dec 2016

Verantwoord beleggen en stemgedrag

Het fonds is zich ervan bewust dat het als belegger een verantwoordelijke rol heeft in de maatschappij. In het beleggingsbeleid heeft het fonds verwoord hoe het bij het beleggen rekening houdt met milieu, klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Samengevat is de visie van het bestuur dat het fonds een maatschappelijke verantwoordelijkheid heeft. Hierin past maatschappelijk verantwoord beleggen.

Het fonds streeft naar een zo hoog mogelijk financieel rendement op beleggingen zonder negatieve gevolgen voor mens en milieu. Het fonds onderschrijft onder meer de UN Principles for Responsible Investment en stuurt actief op naleving van ESG-beleid door dialoog, stembeleid en uitsluiting. Het beleid van vermogensbeheerder Aegon sluit aan bij de visie van het fonds.

Het beleid omtrent verantwoord beleggen omvat goed bestuur en betrokken aandeelhouderschap, belasting, fraude en corruptie, mensenrechten, arbeidsrechten, veiligheid en gezondheid, klimaatverandering, natuur, milieu en biodiversiteit, dierenwelzijn, controversiële wapens en wapenhandel en sluit bepaalde landen uit. Vanzelfsprekend voldoet het fonds aan alle wettelijke richtlijnen.

ESG-factoren maken integraal onderdeel uit van beleggingsbeleid.

De uitgangspunten van het beleggingsbeleid van het fonds zijn in 2016 met de kernvergadering besproken.

3.8 Pensioen

Het pensioenreglement heeft in 2016 geen belangrijke wijziging ondergaan.

Kenmerken regeling

In het boekjaar is het opbouwpercentage gesteld op 1,788% met een pensioenleeftijd van 67 jaar. De kenmerken van de regeling zijn als volgt:

Onderwerp	Regeling
Pensioensysteem	Middelloon
Pensioenleeftijd	67
Pensioengevend salaris	Maximum € 101.519
Franchise	€ 12.556
Opbouwpercentage	1,788%
Nabestaandenpensioen	70% van het jaarlijkse levenslange ouderdomspensioen
Premie in procenten van de pensioengrondslag	22%

Toeslagbeleid

Met ingang van 1 januari 2015 is het toeslagbeleid gewijzigd.

Op de pensioenaanspraken van actieve deelnemers wordt jaarlijks een toeslag verleend van maximaal de procentuele stijging van de loonindex (loonsverhoging) volgens de CAO Zwembaden, Zwemscholen. De loonindex is het peil van de lonen op 1 oktober van enig jaar ten opzichte van het daaraan voorgaande jaar.

Op de pensioenaanspraken van gewezen deelnemers en de pensioenrechten van pensioengerechtigden (ingegane pensioenen) wordt jaarlijks een toeslag verleend van maximaal de procentuele stijging van de “consumenten prijsindex alle huishoudens” (CPI, 2015=100) zoals vastgesteld door het CBS. Hierbij wordt de CPI in aanmerking genomen zoals die geldt op 1 oktober voorafgaande aan de indexatie ten opzichte van de CPI op 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar.

Het bestuur beslist evenwel jaarlijks in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd. Hierbij wordt de te verlenen toeslag gemaximeerd op het percentage dat volgt uit de in het financieel toetsingskader vastgelegde berekeningsmethodiek. Bij een beleidsdekkingsgraad onder 110% wordt geen toeslag verleend. Bij een beleidsdekkingsgraad boven 110% wordt een toeslag alleen verleend voor zover deze toekomstbestendig is. Bij een beleidsdekkingsgraad boven de streefgrens kan een volledige toeslag worden verleend. Het bestuur heeft besloten om van een vaste streefgrens van 130% uit te gaan.

Het vermogen dat uitgaat boven de hoogste van enerzijds de streefgrens en anderzijds de vereiste dekkingsgraad (op basis van het vereist vermogen), kan jaarlijks voor ten hoogste een vijfde deel worden aangewend om gemiste toeslagen uit het verleden in te halen.

In de volgende tabel wordt het toeslagbeleid schematisch weergegeven:

Beleidsdekkingsgraad	Toeslag
$BDGR \geq 130\%$	Volledig en mogelijkheid tot inhaaltoeslag
$110\% \leq BDGR < 130\%$	Lineair %, gemaximeerd op bestendige toeslag (zie onder)
$MVV \leq PFBDG < 110\%$	Geen toeslag of kortingen gespreid in maximaal 10 jaar tot niveau Vereist Vermogen.

Uitgangspunt voor de beleidskeuze is de beleidsdekkingsgraad per 31 december van het jaar voorafgaand aan het toeslagbesluit per 1 januari.

Onder beleidsdekkingsgraad wordt verstaan het 12-maands voortschrijdende gemiddelde van de dekkingsgraad. Hierbij is de dekkingsgraad gelijk aan de som van het vermogen aanwezig in eigen beheer en de technische voorzieningen uit hoofde van het garantiecontract, gedeeld door de som van de technische voorzieningen in eigen beheer en uit hoofde van het garantiecontract.

Het bestuur heeft besloten, als voorschot op toekomstige toeslagen, alle pensioenaanspraken en –rechten per 1 januari 2015 te verhogen met 2%.

Het bestuur heeft voor het toeslagbeleid in dit beleidskader de volgende aanvullende voorwaarden vastgesteld:

- ✓ zolang het voorschot op toekomstige toeslagen nog niet is verrekend, wordt voornoemd schema aangehouden;
- ✓ zolang sprake is van dispensatie van de verplichte deelname aan SPR is de toeslag in enig jaar minimaal gelijk aan de toeslag van SPR, mits voldaan is aan de eis van toekomstbestendigheid;
- ✓ zodra het voorschot op toekomstige toeslagen voor de actieven is verrekend en zolang sprake is van dispensatie van de verplichte deelname aan SPR, wordt er aan de actieven alleen een hogere toeslag verleend dan de toeslag van SPR indien de beleidsdekkingsgraad van het fonds na toeslagverlening groter is dan 117,5%.
- ✓ zodra het voorschot op toekomstige toeslagen voor de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden is verrekend en zolang sprake is van dispensatie van de verplichte deelname aan SPR, wordt er aan de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden alleen een hogere toeslag verleend dan de toeslag van SPR indien de beleidsdekkingsgraad van het fonds na toeslagverlening groter is dan 117,5%.

Op basis van dit beleidskader en de beleidsdekkingsgraad van 118,4% heeft het bestuur per 1 januari 2016 lineair toeslag verleend, gemaximeerd op de toekomstbestendige toeslag. Deze bedraagt voor actieve deelnemers 1,05% en voor pensioengerechtigden en gewezen deelnemers 0,26%. Over de opbouw tot en met 2014 wordt deze toeslag verrekend met het per 1 januari 2015 verstrekte voorschot. De toeslag is dus alleen verleend over de opbouw uit 2015.

Over de jaren zijn de per 1 januari toegekende toeslagen als volgt:

	2016	2015	2014	2013	2012
Actieve deelnemers	1,05%	2,00%	0,21%	0,00%	0,00%
Pensioengerechtigden en gewezen deelnemers	0,26%	2,00%	0,16%	0,00%	0,00%
Prepensioen	0,00%	0,00%	0,21%	0,00%	0,00%

Overzicht van het verstrekte voorschot en de reeds verrekende toeslagen per 31 december 2016:

	Actieven en ao-ers	Pensioen- gerechtigden en slapers
Voorschot per 01-01-2015	2,00%	2,00%
Verrekende toeslagen: per 01-01-2016	1,05%	0,26%
Nog te verrekenen per 31-12-2016	0,95%	1,74%

Mutatieoverzicht deelnemers

	Actief	Slaper	Pensioen- gerechtigd	Totaal
Stand per 1 januari 2016	1.820	3.657	1.021	6.498
Correctie stand per 1 januari 2016	-7	-149	-17	-173
Nieuwe deelnemers	380	-	-	380
Ontslag	-418	321	14	-83
Waardeoverdracht/afkoop	-	-	-22	-22
Ingang pensioen	-8	-75	94	11
Overlijden	-	-9	-2	-11
Overige oorzaken	-1	4	-19	-16
Stand 31 december 2016	1.766	3.749	1.069	6.584

In het aantal actieve deelnemers zijn 54 deelnemers (2015: 49) (gedeeltelijk) arbeidsongeschikte deelnemers opgenomen waarvoor een (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling van toepassing is.

3.9 Actuariaat

Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:

(* € 1.000)	2016	2015
Premieresultaat		
Premiebijdragen	4.950	5.154
Pensioenopbouw	-6.177	-6.287
Uitvoeringskosten beschikbaar uit premie	675	747
Pensioenuitvoeringskosten	-813	-1.021
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten ⁹	10.887	2.923
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	6	-8
Indexering en overige toeslagen	-50	102
Wijziging marktrente	-1.682	105
Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten	12	37
Resultaat op kanssystemen	-276	-57
Overige baten en lasten	6.749	92
Vorming kostenvoorziening	877	-3.522
Vervallen driemaandsmiddeling RTS	-	-126
Wijziging UFR-methodiek	-	-374
Wijziging overlevingstafel	-65	-
Correctie mutatie voorziening voor uitlooprisico	496	-
Saldo van baten en lasten	15.589	-2.235

Kostendeekkende premie

(* € 1.000)	2016	2015
Zuiver kostendeekkende premie	7.401	7.669
Gedempte kostendeekkende premie	4.931	5.116
Ontvangen (feitelijke) pensioenpremie	4.950	5.154

Op grond van de actuariële analyse kan worden vastgesteld dat er sprake is van een kostendeekkende premie als wordt uitgegaan van demping op basis van verwacht rendement.

⁹ In de beleggingsresultaten is de overrentedeling van het garantiecontract met AEGON opgenomen.

Samenstelling zuiver kostendeekkende premie:

(* € 1.000)	
1. Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar in verband met de aangroei van pensioenverplichtingen	5.522
2. Opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen	1.164
3a. Opslag voor uitvoeringskosten in boekjaar	715
3b. Verlies op uitvoeringskosten	-
4. Actuarieel benodigde premie met betrekking tot de voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling (met inachtneming van de geformuleerde ambitie en de afgesproken wijze van financieren)	-
5. Kostendeekkende premie = 1 + 2 + 3 + 4	7.401

Gedempte kostendeekkende premie:

(* € 1.000)	
1. Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar in verband met de aangroei van pensioenverplichtingen	2.667
2. Opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen (met inachtneming van de geformuleerde ambitie en de afgesproken wijze van financieren)	562
3a. Opslag voor uitvoeringskosten in boekjaar	715
3b. Verlies op uitvoeringskosten	-
4. Actuarieel benodigde premie met betrekking tot de voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling (met inachtneming van de geformuleerde ambitie en de afgesproken wijze van financieren)	987
5. Gedempte kostendeekkende premie = 1 + 2 + 3 + 4	4.931

Ontvangen (feitelijke) pensioenpremie

(* € 1.000)	2016	2015
Werkgever	2.511	2.614
Werknemers	2.439	2.540
Totaal	4.950	5.154

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 22,0% (2015: 22,0%) van de som van de pensioengrondslagen.

Samenstelling feitelijke premie:

(* € 1.000)	
1. Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar in verband met de aangroei van pensioenverplichtingen	4.950
2. Premie ten behoeve van herstel	-
3. Premie ten behoeve van indexatie (ook inhaalindexatie)	-
4. Premie voor opbouw extra vrij vermogen	-
5. Feitelijke premie = 1 + 2 + 3 + 4	4.950

Rol en bevindingen van de certificerend actuaris

De certificerend actuaris heeft de opdracht om vast te stellen dat het fonds voldoet aan de vereisten vanuit artikel 126 tot en met 140 PW. Het bestuur heeft kennis genomen van de bevindingen van de certificerend actuaris en neemt de aanbevelingen over.

Oordeel van de certificerend actuaris over de financiële positie (RJ 610.503)

In zijn actuariële verklaring heeft de certificerend actuaris geoordeeld dat voldaan is aan de artikelen 126 tot en met 140 PW. De financiële positie is naar de mening van de certificerend actuaris voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen op de balansdatum tenminste gelijk is aan het vereist eigen vermogen. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

3.10 Risico

Risico's en beheersing van risico's

Bij het bepalen van het beleid en het nemen van belangrijke besluiten maakt het bestuur een afweging tussen risico, rendement en beheersing van de risico's. Daarbij heeft het bestuur bovendien grenzen (risicobereidheid) gedefinieerd voor de omvang van de risico's.

In 2016 heeft het bestuur een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd. De uitkomsten van deze analyse vormen mede de basis voor het beleid van het fonds voor de komende jaren.

Het beleid is vastgelegd in de ABTN van het fonds.

De risicogrenzen voor de verschillende risicogebieden ultimo 2016 zijn in onderstaande tabel aangegeven. Een uitgebreidere toelichting op de risico's en feitelijke omstandigheden per 31 december 2016 is opgenomen in de toelichting op de jaarrekening.

Risico	Risicogrens	31 december 2016 (Eigen beheer depot)	31 december 2016 (Verzekerde depot)
S1 Renterisico	Het renterisico bij het Verzekerde Depot is voor risico verzekeraar. Voor het Eigen Beheer depot geldt een renteaftdeckingspercentage van 70%.	Het strategische renteaftdeckingspercentage van het fonds is bepaald op 70%, maar geldt slechts bij een 30-jaars euro swaprente > 3%. Er is een dynamisch rentebeleid: 2% - 3%: 60% 1% - 2%: 50% <1%: 40%.	Strategisch wordt 64% van renterisico op markwaarde afgedekt door middel van het SLM-fonds van Aegon.
S2 Risico zakelijke waarden	Strategische beleggingsmix en bandbreedtes.	De aandelenportefeuille is 0,75% overwogen op 31-12-2016 t.o.v. de norm van 48%. Dit is ruim binnen de vastgestelde bandbreedtes.	De aandelenportefeuille is 1,85% overwogen op 31-12-2016 t.o.v. de norm van 29%. Dit is ruim binnen de vastgestelde bandbreedtes.
S3 Valutarisico	Binnen aandelen wordt 100% van USD, GBP en JPY afgedekt; overige valuta's worden niet afgedekt. Niet-euro vastrentende waarden zijn volledig afgedekt naar euro.	Binnen aandelen wordt 100% van USD, GBP en JPY afgedekt. Niet-euro vastrentende waarden zijn volledig afgedekt naar euro.	Binnen aandelen wordt 100% van USD, GBP en JPY afgedekt. Niet-euro vastrentende waarden zijn volledig afgedekt naar euro.
S4 Grondstoffenrisico	Niet aanwezig.	Niet aanwezig.	Niet aanwezig.

S5 Kredietrisico	Tegenpartijen in vastrentende waarden, derivaten, collateral en cash dienen een minimale credit rating te hebben van investment grade (m.u.v. strategische exposure naar EMD, HY en ABS).	Alle tegenpartijen hebben tenminste een investment grade rating m.u.v. de strategische exposure naar EMD, HY en ABS.	Alle tegenpartijen hebben tenminste een investment grade rating.
S6 Verzekeringstechnisch risico	Minimaliseren van langlevensrisico door toepassing actuele informatie over overlevingskansen, beperkte risico's uit hoofde van arbeidsongeschiktheid en overlijden.	Meest recente Prognosetafel met fondsspecifieke correctie toegepast. Volledige herverzekering t/m 2014. Stop-loss contract vanaf 2015.	Meest recente Prognosetafel met fondsspecifieke correctie toegepast. Volledige herverzekering.
S7 Liquiditeitsrisico	Vrijwel geen liquiditeitsrisico's.	De liquiditeitsontwikkeling is zodanig dat het fonds vrijwel geen liquiditeitsrisico loopt. Beleggingsfondsen hebben verder vrijwel allemaal dagelijkse liquiditeit.	De liquiditeitsontwikkeling is zodanig dat het fonds vrijwel geen liquiditeitsrisico loopt. Beleggingsfondsen hebben verder vrijwel allemaal dagelijkse liquiditeit.
S8 Concentratierisico	Vrijwel geen concentratierisico's.	Voldoende spreiding in de aard en kenmerken van beleggingen en/of tegenpartijen.	Voldoende spreiding in de aard en kenmerken van beleggingen en/of tegenpartijen.
S9 Operationeel risico	Vrijwel geen operationele risico's.	Contracten en service level agreements met uitvoerder en vermogensbeheerder ingericht. Vrijwel geen operationele risico's.	Contracten en service level agreements met uitvoerder en vermogensbeheerder ingericht. Geen operationele risico's.

Beleggingsrisico's

Het beleggingsbeleid van het (sinds 1 januari 2015 premievrije) verzekerde depot is constant. In 2016 is het beleggingsbeleid voor het eigen beheer depot aangepast. Hierbij is rekening gehouden met het gewenste risicoprofiel.

Het beleid is onderzocht in relatie tot de kostendekkende premie, het toeslagbeleid en het (minimaal) vereiste eigen vermogen. In het beleggingsbeleid voor het eigen beheer depot is sprake van een hoger zakelijke waarden risico dan in het verzekerde depot en ook van een grotere spreiding over de verschillende subcategorieën binnen vastrentende waarden (bv. ook high yields, emerging market debt en asset backed securities). Per

beleggingscategorie is een strategische weging aangegeven. Ook zijn de bandbreedtes aangegeven die naar het inzicht van de externe vermogensbeheerder benut kunnen worden.

Renterisico

De duratie is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. Hiermee kan de rentegevoeligheid worden gemeten. Een hoge duratie betekent dat de dekkingsgraad van het fonds meer gevoelig is voor ontwikkelingen in de marktrente, zowel naar boven als naar beneden.

Het fonds is voor wat betreft het verzekerde depot feitelijk ongevoelig voor wijzigingen in de marktrente, ondanks het feit dat de omvang en duratie van de beleggingen niet gelijk zijn aan de omvang en duratie van de verplichtingen en er wordt gestreefd naar een strategische renteafdekking van 64%. Dit komt omdat sprake is van een herverzekerd contract en dit risico door de verzekeraar wordt gelopen.

Voor het eigen beheer depot geldt dat dit ultimo 2016 nog relatief weinig rentegevoelige verplichtingen kende. Het renterisico van het eigen beheer depot wordt beperkt door toevoeging van beleggingen in het Strategic Liability Matching-fonds (SLM) van AEGON aan de beleggingsportefeuille. Het strategische renteafdekkingspercentage van het fonds is bepaald op 70% (met een bandbreedte van 10%), maar deze geldt slechts bij een 30-jaars euro swaprente > 3%. Het fonds heeft een dynamisch renteafdekkingsbeleid bepaald waarbij het renteafdekkingspercentage afhankelijk is van de 30-jaars euro swaprente. Ultimo 2016 leidde dit beleid tot een renteafdekking van 50%.

De aansturing van de renteafdekking is ondergebracht bij vermogensbeheerder Aegon Asset Management. De beheerder is er verantwoordelijk voor dat de renteafdekking rond het gewenste, strategische niveau blijft en stuurt zo nodig bij als de afgesproken bandbreedtes worden geraakt. De beleggingscommissie is in opdracht van het bestuur belast met de monitoring van de uitvoering van de renteafdekking.

Uitbestedingsrisico

Het fonds heeft een aantal bedrijfsprocessen uitbesteed die, als gevolg van de complexiteit van regelgeving en van verzekerings- en beleggingsproducten, naar haar overtuiging in plaats van in eigen beheer effectiever en efficiënter door een externe partij kan worden verricht. Het bestuur heeft uitgangspunten voor de uitbesteding geformuleerd in een uitbestedingsplan. De dagelijkse leiding verzorgt de coördinatie van de externe partijen en het bestuur toetst of de uitvoering van de uitbesteding conform de geformuleerde uitgangspunten geschiedt.

Het definiëren van de bedrijfsprocessen (werkzaamheden) die door een externe partij worden verricht, gebeurt in een uitvoeringsovereenkomst, waarvan service level agreements (SLA's) onderdeel uitmaken. Aan de hand van de SLA's en door het bestuur bepaalde criteria, vergewist het bestuur zich ervan dat de prestaties van de externe partijen aan de geformuleerde uitgangspunten voldoen. Ook de criteria zelf worden periodiek herijkt.

De uitbestede werkzaamheden en betrokken partij(en) staan in de actuariële en bedrijfstechnische nota van het fonds vermeld. Voorwaarde voor uitbesteding is dat de contractpartij een ISAE 3402 type II verklaring kan overleggen.

Uitgangspunt is voorts dat het bestuur eindverantwoordelijk en aansprakelijk blijft voor alle uitbestede werkzaamheden.

Juridisch risico

Het juridisch risico is het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van de rechtspositie van het fonds, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. De adviserend actuaris en de juridische adviseur van het fonds monitoren doorlopend veranderingen in wet- en regelgeving en informeren en adviseren het fonds op een proactieve wijze.

Financieringsbeleid, premiebeleid en toeslagbeleid

Voor een toelichting op het financieringsbeleid verwijzen wij naar de voorgaande paragrafen.

In het premiebeleid wordt uitgegaan van een doorsneepremie die kostenneutraal is ten opzichte van de premie van Stichting Pensioenfonds Recreatie. De premie bedraagt sinds 2015 22% van de pensioengrondslag. De doorsneepremie dient tenminste gelijk te zijn aan de gedempte kostendeckende premie op basis van een verwacht rendement uitgaande van de maximale parameters van het FTK en een opslag voor de financiering van de toeslagambitie.

Het toeslagbeleid is nader toegelicht in paragraaf 3.8.

3.11 Toekomstparagraaf

Toekomstbestendigheid

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft met name kleine en middelgrote pensioenfondsen verzocht onderzoek te doen naar de eigen toekomstbestendigheid. De redenen hiervoor zijn dat deze fondsen minder toekomstperspectief hebben vanwege relatief hoge kosten, niet kunnen voldoen aan de hogere eisen ten aanzien van het besturen van het fonds, beperkte premie-inkomsten en een afnemend (actief) deelnemersbestand. Het gevolg hiervan is dat het aantal pensioenfondsen steeds verder afneemt.

SSP was niet een van de door DNB benaderde fondsen, maar het bestuur wil evengoed de toekomst van het fonds onderzoeken en als er geen toekomst is als zelfstandig fonds, zich voorbereiden op de veranderingen. Ook SSP wordt geconfronteerd met strengere eisen voor bestuurders, minder bestuurders die beschikbaar zijn en toenemende druk om de uitvoeringskosten te beheersen.

In 2014, bij het aflopen van het garantiecontract bij verzekeraar Aegon, is in eerste instantie gepoogd een nieuw garantiecontract af te sluiten. Toen dit niet mogelijk bleek, is besloten om vanaf 2015 eigen beheer te gaan voeren en de tot en met 2014 opgebouwde rechten bij Aegon achter te laten. Voor de administratie is een vijfjarig contract met Appel

Pensioenuitvoering B.V. afgesloten. Het vermogensbeheer is ondergebracht bij Aegon Asset Management B.V.

Gezien het veranderde bestuursmodel, de recent afgesloten contracten en de huidige financiële situatie van het fonds meent het bestuur dat de huidige situatie eventueel tot en met 2019 gehandhaafd kan blijven. Het fonds wil deze tijd benutten om gedegen onderzoek te doen en zich uitgebreid te laten adviseren over de opties.

Het bestuur wil alle opties open houden en onderzoeken. De opties die het bestuur onderkent zijn:

1. SSP omvormen tot een BPF voor de hele zwembadbranche;
2. de aanspraken bij St. Pensioenfonds Recreatie (SPR) of mogelijk een ander BPF onderbrengen;
3. fuseren met een ander fonds, of verschillende fondsen;
4. aansluiten bij een Algemeen Pensioenfonds (APF);
5. alle pensioenaanspraken onderbrengen bij een verzekeraar;
6. de huidige situatie handhaven.

Welke voordelen moet een wijziging SSP brengen?

Kostenreductie is het belangrijkste voordeel bij schaalvergroting. Denk daarbij aan bestuurskosten, administratiekosten, kosten voor vermogensbeheer, actuariael en juridisch advies, kosten voor communicatie etc. Bij een groter aantal deelnemers zullen de kosten per deelnemer lager zijn. Minder kosten leiden uiteindelijk tot een hoger pensioen voor hetzelfde geld.

Een tweede voordeel is dat de bestuurlijke belasting hanteerbaarder wordt. Aangezien de eisen voor bestuurders steeds strenger worden, raakt de vijver sneller leeg. Het komt dan goed uit als er minder bestuurders nodig zijn.

1. SSP omvormen tot een BPF voor de hele zwembadbranche

Een enkel pensioenfonds binnen de zwembadbranche brengt voordelen voor de deelnemers. Bij overgang van een accommodatie van de ene naar de andere exploitant, of van een medewerker van het ene naar het andere zwembad, kan de werknemer binnen hetzelfde pensioenfonds blijven en hoeft geen waardeoverdracht plaats te vinden.

Aan de afhankelijkheid van SPR zou bij deze optie een einde komen. De kosten van het fonds zouden door een veel groter aantal deelnemers gedragen worden. Bij een dergelijke uitbreiding moet wel rekening gehouden worden met de door de huidige deelnemers opgebouwde reserves. Er zal een grotere afstand tussen de medewerkers van Sportfondsen en het fonds ontstaan.

2a. Het onderbrengen van de aanspraken bij St. Pensioenfonds Recreatie (SPR)

Ook bij een overgang naar SPR ontstaat een enkel pensioenfonds binnen de zwembadbranche. Bij overgang van een accommodatie van de ene naar de andere exploitant, of van een medewerker van het ene naar het andere zwembad, kan de werknemer binnen hetzelfde pensioenfonds blijven en hoeft geen waardeoverdracht plaats te vinden.

De kosten per deelnemer zijn al lager dan bij SSP en zouden bij een samengaan nog verder kunnen zakken. Ook hier moet rekening gehouden worden met de door de huidige deelnemers opgebouwde reserves. Er zal een nog grotere afstand tussen de medewerkers van Sportfondsen en het fonds ontstaan.

De weinig rooskleurige dekkingsgraad van SPR vergeleken met SSP (eind december 2016 96,5 vs. 125,5) is niet aantrekkelijk.

De regeling kent een veel lager maximum pensioengevend salaris en geen nabestaandenpensioen. Zolang SSP dispensatie heeft van SPR is het altijd mogelijk om de dispensatie op te geven en aan te sluiten bij SPR.

2b. Het onderbrengen van de aanspraken bij een ander BPF

Deze optie is nog niet onderzocht. Er moet dan een ander fonds zijn dat bereid is om een regeling, gelijkwaardig aan SPR uit te voeren. Voordeel is ook hier de kostenbesparing, nadeel de grotere afstand tussen medewerkers en fonds.

3. Fusie met een ander fonds

Deze optie is nog niet onderzocht.

4. Aansluiten bij een Algemeen Pensioenfonds (APF)

De aansluiting van een gedeeltelijk herverzekerd fonds blijkt bij verschillende aanbieders niet mogelijk. Mogelijk is een APF in de toekomst wel een optie, zodat de kosten per deelnemer verminderen, terwijl er toch een nauwere binding blijft bestaan tussen deelnemers en fonds.

5. De pensioenaanspraken onderbrengen bij een verzekeraar

Deze optie is zowel uit kosten oogpunt als voor wat betreft de kwaliteit van de dienstverlening weinig aantrekkelijk.

6. Het handhaven van de huidige situatie

Nadeel van de huidige situatie zijn de hoge kosten per deelnemer. Het bestuur heeft de kosten zoveel mogelijk beperkt door met aanbestedingsprocedures zo scherp mogelijk in te kopen.

Conclusie

Het bestuur handhaaft de huidige situatie en volgt de ontwikkelingen in de zwembadsector en de pensioenwereld met belangstelling. Ten tijde van het schrijven van dit bestuursverslag is het bestuur in overleg met de Stichting Pensioenfonds Recreatie over een oplossing voor de lang slepende dispensatiekwestie tussen beide fondsen.

Amsterdam, 15 juni 2017

Stichting Sportfondsen Pensioenfonds

Drs. R.P. van Leeuwen
Voorzitter bestuur

E.J. Tromp
Secretaris bestuur

S.J. Boer
Bestuurslid

E.T.M. Hermesen
Bestuurslid

J.H.R. v.d. Poel
Bestuurslid

J.C. van Egmond
Bestuurslid

STICHTING SPORTFONDSEN PENSIOENFONDS

JAARREKENING 2016

4 JAARREKENING

4.1 **Balans per 31 december 2016** (Na bestemming van het saldo van baten en lasten)

(* € 1.000)	Ref.	31 december 2016	31 december 2015
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	1.		
Aandelen		34.896	23.418
Vastrentende waarden		36.338	25.072
		<u>71.234</u>	<u>48.490</u>
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	2.	228.105	216.214
Vorderingen en overlopende activa	3.		
Premies		414	868
Verzekeringsmaatschappijen		8.993	9.001
Overige		-	1
		<u>9.407</u>	<u>9.870</u>
Overige activa	4.		
Liquide middelen		389	1.077
Totaal activa		<u>309.135</u>	<u>275.651</u>

(* € 1.000)	Ref.	31 december 2016	31 december 2015
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	5.		
Algemene reserve		62.841	45.984
Bestemmingsreserve		-	1.267
		<u>62.841</u>	<u>47.251</u>
Technische voorzieningen	6.		
Voorziening pensioenverplichtingen		246.019	227.964
Overige schulden en overlopende passiva	7.	275	436
Totaal passiva		<u>309.135</u>	<u>275.651</u>

4.2 Staat van baten en lasten over 2016

(* € 1.000)	Ref	2016	2015
BATEN			
Premiebijdragen	8	4.990	5.154
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	9	3.210	769
Baten uit herverzekering	10	20.227	7.825
Overige baten	11	-	93
		<u>28.427</u>	<u>13.841</u>
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	12	-5.971	-5.665
Pensioenuitvoeringskosten	13	-715	-1.021
Mutatie technische voorzieningen	14		
Pensioenopbouw		-6.177	-6.287
Toeslagen		-50	102
Rentetoevoeging		134	-348
Onttrekking pensioenuitkeringen		5.935	5.618
Onttrekking uitvoeringskosten		778	847
Wijziging marktrente		-19.692	2.375
Vervallen driemaandsmiddeling		-	-8.936
Wijziging UFR-methodiek		-	-4.724
Overdracht van rechten		-20	50
Overige mutaties		1.304	-597
Vorming kostenvoorziening		877	-3.522
Wijziging grondslagen		<u>-1.145</u>	<u>-</u>
		-18.056	-15.422
Saldo overdracht van rechten	15	30	7
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	16	11.892	6.025
Overige lasten	17	-18	-
		<u>-12.838</u>	<u>-16.076</u>
Saldo van baten en lasten		15.589	-2.235

4.3 Bestemming van het saldo van baten en lasten

(* € 1.000)	2016	2015
Mutatie reserve technische winstdeling	-1.267	6
Algemene reserve	16.857	-2.241
	15.589	-2.235

4.4 Kasstroomoverzicht over 2016

(* € 1.000)	2016	2015
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	5.444	4.374
Ontvangen waardeoverdrachten	25	73
Betaalde pensioenuitkeringen	-5.850	-5.665
Betaalde waardeoverdrachten	5	-73
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	20.227	7.825
Betaalde premies herverzekering	-3	79
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-996	-722
Overige	-2	-6.765
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	18.850	-874
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	28.988	51.852
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	-282	256
Aankopen beleggingen	-47.928	-50.693
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-316	-24
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-19.538	1.391
Mutatie liquide middelen	-688	517
Verloop liquide middelen		
Stand 1 januari	1.077	560
Stand 31 december	389	1.077
Mutatie liquide middelen	-688	517

4.5 Toelichting behorende tot de jaarrekening 2016

4.5.1 Inleiding

Stichting Sportfondsen Pensioenfonds ('het fonds'), statutair gevestigd te Amsterdam, is opgericht in 1943. De laatste statutenwijziging was op 7 december 2016. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 4141200170.

Het fonds is een ondernemingspensioenfonds en stelt zich ten doel het verlenen van pensioenen aan deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden van de aangesloten ondernemingen en aan hen, die door de arbeid van bedoelde deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden worden of werden onderhouden.

4.5.2 Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ610).

Het bestuur heeft op 15 juni 2017 de jaarrekening opgemaakt.

4.5.3 Toelichtingen

Verzekering

Het pensioenfonds heeft tot 31 december 2014 zijn pensioenregeling verzekerd bij Aegon Levensverzekering N.V. Het verzekeringstechnische risico is ondergebracht in een garantieovereenkomst die is ingegaan op 1 januari 2010 en een looptijd heeft tot 31 december 2014. De verzekeringsmaatschappij garandeert levenslang de op 31 december 2014 gefinancierde pensioenen.

Het pensioenfonds deelde tot 31 december 2014 in de technische resultaten welke de verzekeraar behaalde. Jaarlijks werd het resultaat op sterfte, arbeidsongeschiktheid en mutaties vastgesteld en gereserveerd. Op de einddatum van de overeenkomst heeft het fonds recht op een aandeel van 70% in het gecumuleerde en opgerente technische resultaat. Een eventueel negatief technisch resultaat komt ten laste van de verzekeringsmaatschappij. De resultaten op arbeidsongeschiktheid, inclusief vrijval uitlooprisico, in de jaren 2015 en 2016 worden in de technische winstdeling betrokken. Vanaf 1 januari 2015 is technische winstdeling niet meer van toepassing. Per 31 december 2016 heeft een definitieve afrekening van het technisch resultaat over de contractperiode 2010 tot en met 2014 plaatsgevonden.

De verzekeraar heeft de tegenover de pensioenverplichtingen aangehouden beleggingen ondergebracht in een gesepareerd beleggingsdepot. Hierdoor ontvangt het pensioenfonds jaarlijks de overrente die met dit gesepareerd beleggingsdepot wordt gerealiseerd. Eventuele negatieve overrente wordt echter niet bij het pensioenfonds in rekening gebracht, maar inclusief 4% intrest, doorgeschoven naar het volgende verslagjaar.

Negatieve overrente

De (opgerente) negatieve overrente binnen het garantiecontract met verzekeraar Aegon is ultimo 2016 nihil (2015: nihil). Hierbij is al rekening gehouden met de verrekening van de overrente over het lopende boekjaar. Omdat er sprake is van een garantiecontract, wordt negatieve overrente niet rechtstreeks ten laste van het pensioenfonds gebracht, maar verrekend met mogelijke positieve toekomstige overrentes (na aftrek van de intrestbijschrijving aan het vrije vermogen). Voor deze intrestgarantie die met verzekeraar is overeengekomen, is een garantievergoeding verschuldigd.

Technische winstdeling

De technische winstdeling wordt jaarlijks in het resultaat van het pensioenfonds verantwoord (op het moment van ontstaan) en niet op het moment van uitkering na afloop van de winstdelingsperiode. Het 70% aandeel in het door de verzekeraar gereserveerde (opgerente) technisch resultaat bedraagt ultimo boekjaar 2016 € 1.325 aangezien sprake is van een positief cumulatief technisch resultaat over de contract- en uitlooperperiode.

Het jaarlijkse aandeel in het technisch resultaat wordt vanuit de winstbestemming toegevoegd c.q. onttrokken aan de 'Reserve technische winstdeling' (voor zover sprake is van een gecumuleerd positief technisch resultaat over de lopende winstdelingsperiode). In 2016 kunnen nog resultaten voortvloeien in verband met uitlooprisico zieke deelnemers. Daarom wordt het technisch resultaat per 1 januari 2017 beschikbaar gesteld.

Technische winstdeling is onder het contract vanaf 1 januari 2015 niet meer van toepassing.

4.5.4 Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden Euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk kunnen worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Door het bestuur gevormde oordelen bij toepassing van de grondslagen die belangrijke gevolgen hebben voor de jaarrekening, en schattingen die een aanmerkelijk risico in zich bergen van materiële aanpassingen in het volgende jaar zijn vermeld in de toelichting.

Schattingswijzigingen

Per 31 december 2016 is de overlevingstafel gewijzigd. Per die datum is de AG prognosetafel 2016 toegepast. De ervaringssterfte is ongewijzigd gebleven.

Het effect op de Technische Voorzieningen eigen beheer bedraagt 0,37%, een toename van EUR 65.000. Het totale vermogen is toegenomen met EUR 649.000; de Technische Voorzieningen herverzekering zijn met EUR 584.000 toegenomen door aanpassing van de overlevingstafel.

Opname in de balans of staat van baten en lasten

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd

opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar Euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Het fonds heeft ultimo 2016 de volgende beleggingen in vreemde valuta:

(* € 1.000)	Koers per 31 december 2016	2016	2015
GBP	0,85360	2.758	1.785
JPY	123,39585	2.781	1.468
USD	1,05475	22.915	14.100
Overig		<u>7.046</u>	<u>3.600</u>
		35.500	20.953

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

De actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde, van niet beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen is bepaald door de uitgevende instelling.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebeoordeling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijd.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten die classificeren als garantiecontracten worden gelijkgesteld aan de hiertegenover staande voorziening voor pensioenverplichtingen.

Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen in herverzekeringscontracten worden verantwoord op het moment van toekenning door de herverzekeraar.

In de toelichting op de balans dient, indien sprake is van een verzekeringscontract waarvoor een gesepareerd beleggingsdepot wordt aangehouden, het verloop van de beleggingen zichtbaar te worden gemaakt. Voor de grondslagen van die verloopoverzichten gelden de volgende waarderingsgrondslagen:

Obligaties, hypotheken en aandelen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Voor de participaties in Aegon fondsen betekent dit, dat de intrinsieke waarde per participatie als basis voor de berekening van de actuele waarde wordt gehanteerd.

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Alle resultaten, zowel gerealiseerde als ongerealiseerde, worden onmiddellijk ten gunste respectievelijk ten laste van de staat van baten en lasten gebracht.

Vorderingen en overlopende activa

Voor zover noodzakelijk is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

Marktrente: gebaseerd op de rentetermijnstructuur zoals maandelijks gepubliceerd door DNB, voor 2016 gemiddeld 1,3%.

- ✓ Volgens de Prognosetafel AG 2016 (zoals gepubliceerd door het AG), startjaar 2017, waarbij rekening is gehouden met ervaringssterfte door het toepassen van correctiefactoren op de sterftetekansen die Mercer (Nederland) B.V. heeft vastgesteld voor inkomensklasse "midden".
- ✓ Gehuwdheidsfrequenties: Zoals gepubliceerd bij de overlevingstafels van het AG over de waarnemingsperiode 1995-2000. Voor het uitruilbare nabestaandenpensioen is de gehuwdheidsfrequentie op pensioenleeftijd 67 gelijk aan 1.
- ✓ Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- ✓ De contante waarde van de vrijgestelde toekomstige pensioenopbouw is voor 100% opgenomen in de TV.
- ✓ Kostenopslag ter grootte van 3% van de technische voorziening met betrekking tot de in eigen beheer gehouden verplichtingen en 1,75% van de technische voorziening met betrekking tot het garantiecontract in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Voorziening voor uitvoeringskosten

De voorziening voor uitvoeringskosten is bestemd voor het geval de aangesloten onderneming op enig moment zou besluiten de pensioenregeling niet langer bij het fonds onder te brengen.

De voorziening bedraagt 100% van de uitvoeringskosten voor de eerste 2 jaren vermeerderd met 50% van de uitvoeringskosten voor de jaren 3 en 4, vermeerderd met een opslag van 1% van de voorziening in eigen beheer, vermeerderd met EUR 350.000 liquidatiekosten"

Voorziening uitloopriscio arbeidsongeschiktheid (VUAO)

Hierin wordt met ingang van 2015 jaarlijks 4% van de verschuldigde premie gereserveerd. In geval van invalideringen wordt bij ingang arbeidsongeschiktheid (normaal gesproken na twee jaar) de contante waarde van de toekomstige pensioenopbouw ten laste van de VUAO gebracht en aan de VPV toegevoegd.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

4.5.5 Toelichting op de balans

Beleggingen voor risico van het pensioenfonds (1)

Aandelen

(* € 1.000)	2016	2015
Stand per 1 januari	23.418	-
Aankopen	35.588	24.583
Verkopen	-26.494	-
Herwaardering	2.384	-1.165
Stand per 31 december	34.896	23.418

De aandelenbeleggingen kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	2016	2015
Beleggingsinstellingen	34.896	23.418
Stand per 31 december	34.896	23.418

Vastrentende waarden

(* € 1.000)	2016	2015
Stand per 1 januari	25.072	-
Aankopen	12.340	26.110
Verkopen	-2.493	-553
Herwaardering	1.419	-485
Stand per 31 december	36.338	25.072

De beleggingen in vastrentende waarden kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	2016	2015
Beleggingsinstellingen	36.338	25.072
Stand per 31 december	36.338	25.072

Op basis van het zogenaamde doorkijkprincipe kunnen de beleggingen als volgt worden onderverdeeld:

(* € 1.000)	2016	2015
Vastgoed	1.091	585
Aandelen	33.610	17.444
Vastrentende waarden	37.830	27.733
Hedge funds	-	3.353
Currency overlay	137	-77
Overige beleggingen	-1.443	-970
Producten voor renteafdekking	9	422
Stand per 31 december	71.234	48.490

Indeling naar waarderingsniveau

Op basis van deze verscheidenheid en gradaties in waarderingsmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar drie verschillende waarderingsniveaus:

Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt;

Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata;

Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

In de onderstaande tabel is de verdeling naar waarderingsniveau weergegeven:

(* € 1.000)	2016	2015
Niveau 1	-	-
Niveau 2	71.234	48.490
Niveau 3	-	-
Stand per 31 december	71.234	48.490

De beleggingsfondsen zijn geclassificeerd als niveau 2 of 3 afhankelijk van de onderliggende beleggingen. Vrijwel alle Aegon beleggingsfondsen kennen een dagelijkse intrinsieke waardebepaling, dagelijkse toe- en uittredingsmomenten en hebben voornamelijk beursgenoteerde stukken in portefeuille. Hierdoor hebben de beleggingsfondsen meer het karakter van een niveau 1 belegging. Doordat de beleggingsfondsen zelf geen beursnotering kennen, worden de Aegon beleggingsfondsen als niveau 2 geclassificeerd.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen (2)

(* € 1.000)	2016	2015
Garantiecontract	228.105	216.214

Het aandeel van herverzekeraar in de technische voorzieningen is contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur van de actuele nominale marktrente per 31 december zoals gepubliceerd door DNB.

Het betreft nominale pensioenen uit het garantiecontract met Aegon. Op basis van de kredietwaardigheid van de verzekeraar is geen afslag voor het kredietrisico opgenomen. De technische winstdeling is per 1 januari 2015 komen te vervallen. De resultaten op arbeidsongeschiktheid (inclusief vrijval uitlooproisico) in de jaren 2015 en 2016 worden in de technische winstdeling over de jaren 2010 tot en met 2014 betrokken. Beleggingsresultaten komen, indien positief, ten gunste van het pensioenfonds. Indien deze negatief zijn wordt het negatieve resultaat op de balans van het depot geactiveerd. Toekomstige positieve resultaten worden eerst aangewend om geactiveerde negatieve resultaten te verrekenen.

Bij dit contract is een gesepareerd beleggingsdepot geopend waarin de beleggingsportefeuille de volgende samenstelling en het volgende verloop kent (bedragen op marktwaarde).

Totaal beleggingen gesepareerd beleggingsdepot

(* € 1.000)	2016	2015
Aandelen	51.232	51.443
Vastrentende waarden	93.068	98.508
Derivaten	22.201	20.059
Beleggingsvorderingen	-417	-302
Stand per 31 december	166.084	169.708

In de onderstaande tabel is de verdeling naar waarderingsniveau weergegeven:

(* € 1.000)	2016	2015
Niveau 1	-417	-302
Niveau 2	147.671	151.527
Niveau 3	18.830	18.483
Stand per 31 december	166.084	169.708

De beleggingsfondsen zijn geclassificeerd als niveau 2 of 3 afhankelijk van de onderliggende beleggingen. Vrijwel alle Aegon beleggingsfondsen kennen een dagelijkse intrinsieke waardebeoordeling, dagelijkse toe- en uitredingsmomenten en hebben voornamelijk beursgenoteerde stukken in portefeuille. Hierdoor hebben de beleggingsfondsen meer het karakter van een niveau 1 belegging. Doordat de beleggingsfondsen zelf geen beursnotering kennen, worden de Aegon beleggingsfondsen

als niveau 2 geclassificeerd. Een uitzondering hierop betreft het Aegon Hypothekenfonds, AEAM Dutch Mortgage Fund of het TKP Real Estate Fund waar voornamelijk level 3 beleggingen in zijn opgenomen.

Aandelen

(* € 1.000)	2016	2015
Stand per 1 januari	51.443	61.108
Aankopen	-	5.236
Verkopen	-4.258	-16.654
Herwaardering	4.047	1.753
Stand per 31 december	51.232	51.443

De aandelenbeleggingen kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	2016	2015
Aandelenbeleggingsfondsen	51.232	51.443
Stand per 31 december	51.232	51.443

Vastrentende waarden en derivaten

(* € 1.000)	2016	2015
Stand per 1 januari	118.567	161.151
Aankopen	12.594	18.929
Verkopen	-23.386	-56.329
Herwaardering	7.494	-5.184
Stand per 31 december	115.269	118.567

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	2016	2015
Credit Funds	20.267	19.309
Hypotheekfondsen	18.830	18.483
Obligatiebeleggingsfondsen	53.971	60.716
Stand per 31 december	93.068	98.508

De derivaten kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	2016	2015
Rentederivaten	22.201	20.059
Stand per 31 december	22.201	20.059

De beleggingsvorderingen kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	2016	2015
Liquide middelen (t.a.v. beleggingen)	-417	-302
Stand per 31 december	-417	-302

Ten aanzien van het verzekeringscontract gelden de volgende bepalingen na de contractbeëindiging:

De lopende verzekeringen zijn premievrij gemaakt, waarbij de uitkeringsgarantie voor de volle duur van de verzekeringen blijft gelden. De voor deze garantie verschuldigde vergoeding zal ten laste van de overrente worden gebracht; indien de overrente in enig jaar niet toereikend is om de garantievergoeding te financieren, zullen deze niet in rekening worden gebracht, maar worden behandeld als negatieve overrente en worden verrekend met toekomstige positieve overrente.

Het systeem van technische winstdeling is per 1 januari 2015 komen te vervallen. De resultaten op arbeidsongeschiktheid (inclusief vrijval uitlooprisico) in de jaren 2015 en 2016 worden in de technische winstdeling over de jaren 2010 tot en met 2014 betrokken.

Vorderingen en overlopende activa (3)

(* € 1.000)	2016	2015
Premies	414	868
Vordering AEGON	88	5.591
Overrente AEGON	7.580	2.154
Te vorderen technisch resultaat AEGON	1.325	1.267
Schuld Zwitserleven	-	-11
Overige	-	1
Stand per 31 december	9.407	9.870

Alle overige vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar. Op de te vorderen premies is geen voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

Het te vorderen technisch resultaat betreft de winstdelingsperiode 2010 tot en met 2014.

Overige activa (4)

(* € 1.000)	2016	2015
Liquide middelen	389	1.077

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

Stichtingskapitaal en reserves (5)**Algemene reserve**

(* € 1.000)	2016	2015
Stand per 1 januari	45.984	48.225
Resultaat boekjaar	16.857	-2.241
Stand per 31 december	62.841	45.984

Bestemmingsreserve

(* € 1.000)	2016	2015
Stand per 1 januari	1.267	1.261
Resultaat boekjaar	-1.267	6
Stand per 31 december	-	1.267

De bestemmingsreserve in 2015 betrof de reserve technische winstdeling. In verband met de afwikkeling van het technisch resultaat is de bestemmingsreserve in 2016 bij de algemene reserve geteld.

Solvabiliteit

(* € 1.000)	2016	2015
Minimaal vereist eigen vermogen	8.941	8.263
Vereist eigen vermogen	5.806	4.637

Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van een standaard model.

De dekkingsgraad is ultimo jaar als volgt:

	2016	2015
Nominale dekkingsgraad	125,5%	120,7%
Reële dekkingsgraad	98,3%	96,5%
Beleidsdekkingsgraad	121,3%	118,4%

De dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

(* € 1.000)	Vermogen	Technische Voorzieningen	Dekkingsgraad
Stand per 1 januari	275.215	227.964	120,7%
Toename of afname	33.645	18.056	
Stand per 31 december	308.860	246.019	125,5%

Technische voorzieningen (6)

(* € 1.000)	2016	2015
Eigen beheer	17.914	11.750
Herverzekeringsdeel	228.105	216.214
Stand per 31 december	246.019	227.964

Het mutatieoverzicht voor de technische voorzieningen uit hoofde van de in eigen beheer gehouden verplichtingen is als volgt:

(* € 1.000)	2016	2015
Stand per 1 januari	11.750	2.353
Pensioenopbouw	6.177	6.287
Indexering en overige toeslagen	50	-102
Rentetoevoeging	-6	8
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-675	-747
Wijziging marktrente	1.682	-105
Vervallen driemaandsmiddeling	-	126
Wijziging UFR-methodiek	-	374
Saldo van inkomende en uitgaande waardeoverdrachten	20	-
Mutaties (*)	224	34
Vorming kostenvoorziening	-877	3.522
Wijziging actuariële grondslagen	-431	-
Stand per 31 december	17.914	11.750

(*) Dit betreft mutaties in de technische voorzieningen met betrekking tot sterfte, arbeidsongeschiktheid en overige mutaties, waaronder een correctie op de beginstand.

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen uit hoofde van het garantiecontract is als volgt:

(* € 1.000)	2016	2015
Stand per 1 januari	216.214	210.189
Rentetoevoeging	-128	340
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-5.936	-5.618
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-103	-100
Wijziging marktrente	18.010	-2.270
Vervallen driemaandsmiddeling	-	8.810
Wijziging UFR-methodiek	-	4.350
Saldo van inkomende en uitgaande waardeoverdrachten	-	-50
Mutaties	-1.528	563
Wijziging actuariële grondslagen	1.576	-
Stand per 31 december	228.105	216.214

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld:

(* € 1.000)	2016	2015
Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	82.439	76.841
Pensioengerechtigden	102.177	94.991
Gewezen deelnemers	58.373	52.610
Kostenvoorziening	2.645	3.522
VUAO premie	385	-
Stand per 31 december	246.019	227.964

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De hoofdpensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 67 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,788% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan 12 maandsalarissen plus vakantietoeslag, de dertiende maand en het salaris over de meeruren onder aftrek van een franchise. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Het nabestaandenpensioen is op risicobasis verzekerd en bedraagt 70% van het te bereiken ouderdomspensioen. Het wezenpensioen bedraagt 14% van het te bereiken ouderdomspensioen. Deelname aan de regeling is mogelijk voor alle werknemers met een arbeidsovereenkomst. Jaarlijks beslist het bestuur van het fonds de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling als een uitkeringsovereenkomst.

Toeslagverlening

Per 1 januari 2015 zijn de rechten van de actieven en inactieven verhoogd met 2,0% als voorschot op toekomstige toeslagen. Per 1 januari 2016 zijn de rechten van actieven en inactieven verhoogd met respectievelijk 1,05 en 0,26%. Deze toeslag is verrekend met het voorschot van 2015 voor zover het de opbouw t/m 2014 betreft.

Het pensioenfonds heeft geen uitgewerkt plan om de pensioenen jaarlijks te verhogen.

Overige schulden en overlopende passiva (7)

(* € 1.000)	2016	2015
Accountantskosten	30	32
Actuariskosten	65	63
Advieskosten	-	22
Loonheffing	120	-
Vermogensbeheer	42	-
Nog te betalen overgedragen pensioenverplichtingen	-	8
Dienstverlening Sportfondsen Nederland B.V.	2	277
Overige schulden	16	34
Stand per 31 december	275	436

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

4.5.6 Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op de opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

(* € 1.000)	Vermogen	T. Voorziening	Dekkings- graad
Stand per 1 januari	275.215	227.964	120,7%
Toename of afname	33.645	18.056	
Stand per 31 december	308.860	246.019	125,5%

Het overschot op nFTK-grondslagen is als volgt:

(* € 1.000)	2016		2015
Voorziening pensioenverplichtingen	246.019	(a)	227.964
Buffers:			
S1 Renterisico	526		174
S2 Risico zakelijke waarden	2.789		2.053
S3 Valutarisico	315		18
S4 Grondstoffenrisico	-		-
S5 Kredietrisico	559		398
S6 Verzekeringstechnisch risico	995		750
S10 Actief beheer risico	-		-
Overig risico: 1% over TV garantiecontract	2.281		2.162
Correlatie-effect	-1.659		-918
Totaal S (vereiste buffers)	5.806	(b)	4.637
Vereist vermogen	251.825	(a+b)	232.601
Aanwezig vermogen	308.860		275.215
Overschot	57.035		42.614

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode toe.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- ✓ Beleggingsbeleid;
- ✓ Premiebeleid;
- ✓ Herverzekeringsbeleid;
- ✓ toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in periodiek door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid.

De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en omvat het prijs(koers)risico, valutarisico en het renterisico. De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op regelmatige basis beheerst door het bestuur in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall-marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Prijsrisico

Prijsrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico kan worden gemitigeerd door diversificatie. In aanvulling hierop kan het prijsrisico worden gehedged door het gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

Valutarisico

Het totaalbedrag dat niet in euro's is belegd bedraagt ultimo 2016 circa € 35.500. Besloten is om overwegend te beleggen in Euro gerelateerde beleggingen of beleggingsfondsen, waarin het valutarisico is afgedekt. Indien in de beleggingsfondsen toch valutarisico aanwezig is, dan wordt de exposure naar US dollars, Britse ponden en Japanse yen afgedekt.

De beleggingen in vreemde valuta kunnen per categorie als volgt worden gespecificeerd:

(* € 1.000)	2016	2015
GBP	2.758	1.785
JPY	2.781	1.468
USD	22.915	14.100
Overig	7.046	3.600
	35.500	20.953

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

(* € 1.000)	2016	2015
Duration vastrentende waarden	5,6	5,8
Duration pensioenverplichtingen eigen beheer	26,0	25,9
Duration pensioenverplichtingen garantiecontract	17,2	17,0
Duration totale pensioenverplichtingen	17,7	16,9

In beginsel hebben de verplichtingen van het pensioenfonds, vanwege de lange looptijden hiervan, een hogere rentegevoeligheid dan de obligaties in de beleggingsportefeuille. Een daling van de rente leidt dan tot een stijging van de verplichtingen, die slechts gedeeltelijk wordt goedge maakt door een stijging van de waarde van de obligatieportefeuille. Om dit risico te beheersen worden de beleggingen normaliter zo goed mogelijk afgestemd op de rentegevoeligheid van de verplichtingen.

Vanwege de nog beperkte aanwezigheid van verplichtingen in het depot (verplichtingen betreft slechts opbouw vanaf 1 januari 2015) is dit risico echter beperkt bij het pensioenfonds. Het renterisico voor de verplichtingen die zijn opgebouwd tot en met 2014 ligt bij Aegon Levensverzekering N.V.

Het renterisico wordt als dat nodig is beperkt door toevoeging van het AEAM Strategic Liability Matching-fund (SLM) aan de beleggingsportefeuille.

Het strategische renteafdeckingspercentage van het fonds is bepaald op 70%, maar deze geldt slechts bij een 30-jaars euro swaprente > 3%.

Het fonds heeft het volgende dynamische renteafdeckingsbeleid bepaald:

Rente (euro swaprente 30-jaars)	Streefpercentage renteafdekking (op basis van waarde verplichtingen op basis van marktrente)	Toegestane bandbreedte fonds
> 3,0%	70%	60% - 80%
2,0% - 3,0%	60%	50% - 70%
1,0% - 2,0%	50%	40% - 60%
< 1,0%	40%	30% - 50%

Kredietrisico

Het kredietrisico, dat wordt gelopen met betrekking tot de financiële instrumenten, bestaat uit het mogelijke verlies dat zal ontstaan wanneer de tegenpartij in gebreke blijft haar contractuele verplichtingen na te komen. Dit risico wordt in beginsel beperkt door gebruik te maken van kredietlimieten per bedrijfstak en per tegenpartij.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

(* € 1.000)	2016	2015
AAA	10.551	7.818
AA	9.475	6.956
A	4.758	2.877
BBB	7.859	4.912
Lager dan BBB	2.997	1.725
Geen rating en cash	1.387	3.269
	37.027	27.557

Als gevolg van een herziening van het Besluit Financieel Toetsingskader pensioenfondsen (Besluit FTK) op 1 februari 2011, is het pensioenfondsen toegestaan het kredietrisico buiten beschouwing te laten bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen en de waardering van de vordering op de verzekeraar op marktwaarde.

Het bestuur heeft gezien de solvabiliteit van Aegon Levensverzekering N.V. besloten om geen kredietafslag te bepalen op de vordering op de verzekeraar ultimo boekjaar.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Inzake het liquiditeitsrisico kan het volgende worden gemeld:

- ✓ De eerste jaren zullen de inkomende premies het niveau van de uitkeringen overtreffen;
- ✓ Ultimo 2016 zijn er voldoende beleggingen, die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van AG-prognosetafel 2016 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds nog geen voldoende voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ("schadereserve"). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Het fonds heeft arbeidsongeschiktheids- en overlijdensrisico op risicobasis middels een stop-loss verzekering verzekerd bij een externe, onder toezicht van DNB staande verzekeringsmaatschappij (SRLEV N.V.). De herverzekeringsovereenkomst is aangegaan voor een periode van 5 jaar en loopt tot 31 december 2019.

Fondsspecifieke toevoeging op het standaardmodel

Het Vereist Eigen Vermogen wordt bepaald over de beleggingen voor risico van het pensioenfonds en uitgedrukt in een percentage over de totale technische voorziening, dus inclusief de voorziening garantiecontract. Het bestuur heeft besloten om naast het Vereist Eigen Vermogen dat volgt uit het standaardmodel ook een solvabiliteitsbuffer van 1% over de technische voorziening met betrekking tot het garantiecontract aan te houden. Het Vereist Eigen Vermogen wordt dus verhoogd met deze extra buffer.

Toeslagrisico (actuariële risico's)

Het pensioenfonds heeft in de fondsdocumenten het volgende opgenomen over toeslagen: Op de pensioenaanspraken van actieve deelnemers wordt jaarlijks toeslag verleend van maximaal de procentuele stijging van de loonindex (loonsverhoging) volgens de CAO Zwembaden, Zwemscholen.

Op de pensioenaanspraken van gewezen deelnemers en de pensioenrechten van pensioengerechtigden (ingegane pensioenen) wordt jaarlijks toeslag verleend van maximaal de procentuele stijging van de "consumenten prijsindex alle huishoudens".

Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd. Hierbij wordt de te verlenen toeslag gemaximeerd op het percentage dat volgt uit de in het financieel toetsingskader vastgelegde berekeningsmethodiek.

Concentratierisico

Concentratierisico is het risico dat als gevolg van ontoereikende diversificatie binnen de portefeuille een bepaalde ontwikkeling of gebeurtenis een bovengemiddeld effect heeft op de waarde van de portefeuille.

De beleggingsportefeuille van het fonds is zodanig samengesteld dat:

- ✓ er wordt belegd in verschillende asset-categorieën;
- ✓ er wordt binnen aandelen belegd in verschillende regio's, sectoren en ondernemingen;
- ✓ er wordt binnen vastrentende waarden belegd in verschillende soorten landen, sectoren en specifieke debiteuren.

Het bovenstaande is erop gericht om concentratierisico zo veel mogelijk uit te sluiten. Verder beleggen de genoemde beleggingsfondsen waarin wordt belegd in een groot aantal verschillende debiteuren/namen. Hierdoor is het belang van het fonds in een individuele debiteur zeer gering. Uitzondering hierop is het grote belang per land in Euro Core staatsobligaties. Dit belang is relatief groot en daarnaast kent het fonds een zeer grote allocatie naar Nederlandse en Duitse staat. Het bestuur is hiervan op de hoogte en heeft bewust gekozen voor een dergelijke concentratie, omdat het de meest veilige staatsobligaties (AAA) betreft in Euro.

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Financiële instrumenten

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruik gemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt, dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

4.5.7 Niet in balans opgenomen vorderingen en verplichtingen

Het fonds heeft voor de pensioen- en financiële administratie een uitbestedingsovereenkomst met Appel Pensioenuitvoering B.V. afgesloten. De overeenkomst is op 1 januari 2015 ingegaan voor een termijn van vijf jaar.

Het fonds heeft bij Zwitserleven N.V. een herverzekeringsovereenkomst afgesloten. De gedeeltelijk herverzekerde risico's zijn de risico's van overlijden met betrekking tot het wezenpensioen, de verzekering van het risicokapitaal en de risico's van arbeidsongeschiktheid met betrekking tot de premievrijstelling. Met de herverzekeraar is een stop loss contract overeengekomen. Dit contract is aangegaan voor de periode van 1 januari 2015 tot en met 31 december 2019.

4.5.8 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Het fonds, de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders zijn verbonden partijen.

Transacties met bestuurders

De bestuurders worden beloond volgens de richtlijnen van de SER. Het beloningsbeleid is van toepassing op de bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan. Het beloningsbeleid is door het bestuur vastgesteld conform de richtlijnen van de SER. De door de werkgever benoemde bestuursleden ontvangen geen beloning, behalve de voorzitter waarvoor een aparte regeling is afgesproken.

Er zijn geen leningen verstrekt aan bestuurders noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Inzake de uitvoeringsovereenkomst tussen fonds en werkgever met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling is het volgende relevant:

- ✓ De werkgever is verplicht deelnemers bij het fonds aan te melden en bij uitdiensttreding af te melden en de voor uitvoering benodigde gegevens en mutaties in deze gegevens aan het fonds te leveren.
- ✓ De werkgever verzoekt aan de aspirant deelnemer de hiervoor genoemde gegevens bij het fonds in te leveren. Mutaties in het deelnemersbestand worden door de werkgever periodiek aan het fonds doorgegeven.
- ✓ De werkgever informeert het fonds binnen 10 dagen over een wijziging van de pensioenovereenkomst. De informatie dient schriftelijk te worden verstrekt en een volledige opsomming te bevatten van de overeengekomen wijzigingen.

4.5.9 Toelichting op de staat van baten en lastenPremiebijdragen van werkgever en werknemers (8)

(* € 1.000)	2016	2015
Werkgever	2.511	2.614
Werknemers	2.439	2.540
Intrest voorgaand jaar	40	-
	4.990	5.154

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 22,0% (2015: 22,0%) van de som van de pensioengrondslagen.

Kostendeekkende premie

(* € 1.000)	
Zuiver kostendeekkende premie	7.401
Gedempte kostendeekkende premie	4.931
Ontvangen (feitelijke) pensioenpremie	4.950

Samenstelling zuiver kostendeekkende premie:

(* € 1.000)	
1. Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar in verband met de aangroei van pensioenverplichtingen	5.522
2. Opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen	1.164
3a. Opslag voor uitvoeringskosten in boekjaar	715
3b. Verlies op uitvoeringskosten	-
4. Actuarieel benodigde premie met betrekking tot de voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling (met inachtneming van de geformuleerde ambitie en de afgesproken wijze van financieren)	-
5. Kostendeekkende premie = 1 + 2 + 3 + 4	7.401

Gedempte kostendeekkende premie:

(* € 1.000)	
1. Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar in verband met de aangroei van pensioenverplichtingen	2.667
2. Opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen (met inachtneming van de geformuleerde ambitie en de afgesproken wijze van financieren)	562
3a. Opslag voor uitvoeringskosten in boekjaar	715
3b. Verlies op uitvoeringskosten	-
4. Actuarieel benodigde premie met betrekking tot de voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling (met inachtneming van de geformuleerde ambitie en de afgesproken wijze van financieren)	987
5. Gedempte kostendeekkende premie = 1 + 2 + 3 + 4	4.931

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds (9)

(* € 1.000)	2016	2015
Herwaarderingsresultaten aandelen	2.384	-1.165
Herwaarderingsresultaten vastrentende waarden	1.419	-485
Intrest	-281	225
Rendement AEGON	4	2.218
Kosten toegerekend aan beleggingen	-316	-24
	3.210	769

Baten uit herverzekering (10)

(* € 1.000)	2016	2015
Uitkering uit hoofde van herverzekering:		
Ouderdomspensioen	4.686	4.420
Prepensioen	360	374
Partnerpensioen	836	816
Wezenpensioen	-	8
Afkopen	65	47
Uit te keren overrente AEGON	7.580	2.154
Uitkering technische winstdeling AEGON	57	6
Overwaardering vastrentende beleggingen	6.643	-
	20.227	7.825

De post uit te keren overrente AEGON is als volgt samengesteld:

(* € 1.000)	2016	2015
Overrente	7.786	2.325
Beheerkosten (inclusief omvangskorting)	40	123
Garantiekosten	-246	-294
	7.580	2.154

Overige baten (11)

(* € 1.000)	2016	2015
Diverse baten	-	14
Herverzekeringspremies en koopsommen	-	79
	-	93

Pensioenuitkeringen (12)

(* € 1.000)	2016	2015
Ouderdomspensioen	5.042	4.794
Partnerpensioen	847	816
Wezenpensioen en afkopen	82	55
	5.971	5.665

Pensioenuitvoeringskosten (13)¹⁰

(* € 1.000)	2016	2015
Kosten dienstverlening Sportfondsen Nederland ¹¹	148	241
Accountantskosten	23	27
Actuaris- en advieskosten	184	249
Administratiekosten ¹²	247	363
Bestuurskosten	25	57
Juridische kosten	32	38
Kosten toezichthouders	14	13
Visitatiekosten	8	16
Overige kosten	34	17
	715	1.021

¹⁰ Vanaf 2016 wordt het deel van de pensioenuitvoeringskosten dat betrekking heeft op vermogensbeheer, toegerekend aan de beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds.

¹¹ In 2016 is in deze post een BTW teruggave van 49 uit 2014 verwerkt.

¹² In 2015 is in deze post een bedrag van 124 opgenomen voor implementatiekosten.

Honoraria accountant (Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V.)

(* € 1.000)	2016	2015
Controle van de jaarrekening	23	27
Andere niet controle diensten	-	-
	23	27

Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst.

Bezoldiging bestuurders

De bestuurders worden beloond volgens de richtlijnen van de SER. Het beloningsbeleid is van toepassing op de bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan. Het beloningsbeleid is door het bestuur vastgesteld conform de richtlijnen van de SER. De door de werkgever benoemde bestuursleden ontvangen geen beloning, behalve de voorzitter waarvoor een aparte regeling is afgesproken.

Wijziging markttrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging markttrente.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële geschiktheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens en arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor de gehele bevolking en voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (14)

(* € 1.000)	2016	2015
Toename		
- Benodigde interest	-134	348
- Benodigd voor pensioenopbouw	6.177	6.287
- Indexering en overige toeslagen	50	-102
- Inkomende waardeoverdrachten	20	40
Afname		
- Onttrekking uitvoeringskosten	-778	-847
- Uitgaande waardeoverdrachten/afkopen	-	-160
- Uitkeringen	-5.935	-5.618
Wijziging		
- Wijziging marktrente	19.692	-2.375
- Vervallen driemaandsmiddeling	-	8.936
- Wijziging UFR-methodiek	-	4.724
- Overige mutaties	-1.304	667
- Vorming kostenvoorziening	-877	3.522
- Wijziging actuariële grondslagen	1.145	-
	18.056	15.422
- Mutatie TV herverzekering	-	-
	18.056	15.422

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaanden pensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen zijn opgerent tegen de rentetermijnstructuur van de actuele marktrente per 31 december zoals gepubliceerd door DNB. Voor 2016 is dit gemiddeld 1,3% (2015: 1,7%).

Onttrekking uitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

Saldo overdracht van rechten (15)

(* € 1.000)	2016	2015
Inkomende waardeoverdrachten	25	73
Uitgaande waardeoverdrachten	5	-66
	30	7

Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen (16)

(* € 1.000)	2016	2015
Toename		
- Benodigde interest	-128	340
- Inkomende waardeoverdrachten	-	40
Afname		
- Onttrekking uitvoeringskosten	-103	-100
- Uitgaande waardeoverdrachten/afkopen	-	-160
- Uitkeringen	-5.935	-5.618
Wijziging		
- Wijziging marktrente	18.010	-2.270
- Vervallen driemaandsmiddeling	-	8.810
- Wijziging UFR-methodiek	-	4.350
- Overige mutaties	-1.528	633
- Wijziging actuariële grondslagen	1.576	-
	11.892	6.025

Overige lasten (17)

(* € 1.000)	2016	2015
Herverzekeringspremies en koopsommen	3	-
Diverse lasten	15	-
	18	-

4.5.10 Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

4.5.11 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel is opgenomen in hoofdstuk 4.3.

4.5.12 Verwachte wijzigingen in het komend jaar

In het verslagjaar 2017 zullen geen wijzigingen in de pensioenregeling worden doorgevoerd anders dan het fiscaal maximale pensioengevende salaris en de franchise. Deze wijzigingen hebben geen gevolgen voor de cijfers 2016.

4.5.13 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

5 OVERIGE GEGEVENS

5.1 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Sportfondsen Pensioenfonds te Amsterdam is aan Milliman Pensioenen v.o.f. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Sportfondsen Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen v.o.f.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 0,5% van het pensioenvermogen eind 2016. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven 35.000 euro te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Sportfondsen Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Sportfondsen Pensioenfonds is naar mijn mening voldoende.

Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amsterdam, 15 juni 2017

w.g. ir. P.M. Wouda AAG
Verbonden aan Milliman Pensioenen v.o.f.

5.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Sportfondsen Pensioenfonds

VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2016

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Stichting Sportfondsen Pensioenfonds (hierna ook: “het pensioenfonds”) te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Sportfondsen Pensioenfonds op 31 december 2016 en van de staat van baten en lasten over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2016;
2. de staat van baten en lasten over 2016; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Sportfondsen Pensioenfonds zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

MATERIALITEIT

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 1,5 miljoen. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van het pensioenvermogen. Deze grondslag is een belangrijke indicator voor de omvang van de verplichtingen van het fonds aan de deelnemers. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven een bedrag van EUR 50.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

DE KERNPUNTEN VAN ONZE CONTROLE

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
Waardering van beleggingen De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan uitsluitend uit beleggingen in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen. In de toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In de toelichting op de balans per 31 december 2016 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet. De beoordeling van de reële waarde van deze beleggingen is significant voor onze controle.	Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het: • beoordelen van de monitoring door het bestuur van de uitvoering van het beleggingsbeleid door de vermogensbeheerder; • beoordelen van de waarderingsgrondslagen en de bij de toepassing daarvan gemaakte aannames en schattingen, gegeven de van toepassing zijnde verslaggevingsregels; • beoordelen van de juiste waardering van de beleggingen door deze te aan te sluiten met externe prijsinformatie; • vaststellen dat de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen in overeenstemming met de verslaggevingsregels in de jaarrekening zijn opgenomen.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
Waardering van de technische voorzieningen De technische voorzieningen, waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds, zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds. In de toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer.	Bij de controle van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerend actuaire. Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerend actuaire en zijn de bevindingen en het certificeringsrapport door ons met hem besproken. Door ons is tevens nagegaan of: • de administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerend actuaire worden gehanteerd bij het certificeren van de actuariële berekening van de technische voorziening voor pensioenverplichtingen, in alle van materieel zijnde aspecten juist, volledig en in overeenstemming met de pensioenregelingen door de uitvoeringsorganisatie zijn opgesteld; • de toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's; • de door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast; • de interne beheersing met betrekking tot de volledigheid van de aangesloten werkgevers en deelnemers is geborgd; • de interne beheersing met betrekking tot mutatieverwerking in de pensioenadministratie is geborgd.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit de kerngetallen en kerncijfers, het bestuursverslag en de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze

controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de beheerder en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en

over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is

Amsterdam, 19 juni 2017

MAZARS PAARDEKOOPER HOFFMAN ACCOUNTANTS N.V.

J.C. van Oldenbeek MSc RA